

Наше Слово

PIK LXV № 42 (3297) ВАРШАВА, 18 ЖОВТНЯ 2020 РОКУ
ЦІНА – зл. 4,00 zł (VAT = 8%) – CENA NUMER INDEKSU 366609

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAINSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернет-версія газети www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

15-ліття Спільної комісії уряду та нацменшин

Спільна комісія уряду та національних і етнічних меншин святкує своє 15-річчя. 7 жовтня у рамках відзначень відбулася урочиста зустріч. Членів комісії було нагороджено грамотами та подарунками, а двох представників меншин удостоєно Хрестами Заслуги Польщі.

Присутній на урочистості міністр внутрішніх справ та адміністрації (МВСіА) Маріуш Камінський зазначив, що існування меншин збагачує Польщу культурно. «Ви – незвичайна, чудова історична спадщина, яку ми отримали від І Речі Посполитої багатьох народів, багатьох культур і багатьох релігій. Для нас це надзвичайно важлива цінність, яку ми повинні спільно захищати. Наш уряд підтримує і буде підтримувати права національних і етнічних меншин», – сказав очільник МВСіА. Також він підкреслив, що протягом багатьох років комісія завжди була важливим місцем діалогу між представниками польської

держави та представниками меншин, які проживають у Польщі.

Маріуш Камінський запевнив, що уряд підтримує право меншин реалізовувати їхні основоположні цінності і водночас гарантує дотримання цих прав. «Ми запевнюємо, що якщо хтось наважиться порушити права національних меншин у польській державі, напасти на них на тій підставі, що вони належать до нацменшинної спільноти, така ситуація завжди отримає жорстку реакцію польської держави. Держави, співгромадянами якої ви є. Будь ласка, завжди пам'ятайте, що польська держава захищатиме національні меншини та своїх громадян, які проживають у нашій країні», – сказав він.

Зі свого боку голова Українського товариства Григорій Купріянович (на фото), який є співголовою Спільної комісії уряду і національних та етнічних меншин, звернув увагу на те, що невідповідний захист, втрата меншинами своєї ідентичності, а в результаті і повне їхнє зникнення може призвести до занепаду виняткових «мікрокосмосів» локальних культур, які є спадщиною Речі Посполитої та надбанням усього світу.

«Переривання культурної тяглості і можливості передавати ідентичність в поколіннях має незворотні наслідки. Тому так важливо створити відповідні умови для меншинних спільнот, які зберігають свою культуру, мову та традицію», – наголосив Григорій Купріянович. На його думку, щоб такі умови з'явилися, потрібні якісні закони, відповідні дії публічної влади та добра атмосфера у суспільстві.

Українець звернув увагу на винятковий характер комісії: «Це особливий орган у світовому масштабі, оригінальний польський внесок у міжнародну систему захисту прав меншин. Її створення означало надання суб'єктності меншинам, які отримали своїх законних представників. Комісія повинна бути місцем, де спільно шукають способи, як гарантувати меншинам умови збереження і розвитку власної ідентичності, культури і мови».

Григорій Купріянович подякував за роботу усім дотеперішнім та нинішнім учасникам комісії. Пригадав теж нині покійних членів, зокрема голову Об'єднання українців у Польщі Мирона Кертичака, який був пер-

шим співголовою комісії з боку нацменшин, а також Стефана Гладика, котрий протягом багатьох років був одним із двох лемківських представників у комісії.

Під час урочистості Срібним Хрестом Заслуги відзначено представника вірменів Едварда Мієра-Єнджейовича, а Бронзовим Хрестом – представника татар Артура Конопацького. Всіх інших членів комісії було нагороджено грамотами та подарунками.

Нагадаємо, що перше засідання Спільної комісії уряду і національних та етнічних меншин відбулося 21 вересня 2005 року. Тодішній міністр внутрішніх справ та адміністрації Ришард Каліш вручив членам комісії акти про призначення, відбулася також дискусія щодо регламенту, обрали співголовою комісії, що представляє меншини. Сьогодні у комісії є 21 представник меншин та 14 представників державних інституцій та різних міністерств. Українців у комісії презентують Григорій Купріянович та голова ОУП Петро Тима. Лемків – Мирослава Копистянська та Стефан Дудра.

Чарнек: коротка інструкція з обслуговування

ІГОР ІСАЄВ,
головний
редактор
порталу
PROstir.pl

Кожна масштабна зміна головних гравців у польській владі має свої родзинки. Родзинкою останньої, так званої «реконструкції уряду», став Пшемислав Чарнек — відомий своїми антиукраїнськими, антисемітськими та гомофобними висловлюваннями. З нападок на українців Польщі він почав свою публічну діяльність, фундаментом котрої була ненависть.

Є дві великі ідеології. Ні, не ЛГБТ чи Бандери. Одну проповідував Іммануїл Кант, іншу — Пшемислав Чарнек. Кант створив категоричний імператив, котрий наказує діяти за тією нормою, яку хочеш бачити для себе, незалежно від того, існує Бог чи ні. Для Чарнека імператив хизування Богом є правилом

винятковості — той, хто виставляє його напоказ, має більше прав від інших.

Це як в анекдоті, коли побожний єврей приходить до рабина з питанням, чи може у новорічну ніч запалити гірлянди на ялинці. — Це заборонено нашим законом, — відповідає йому рабин. — Як же так, ребе? Я вчора ввечері заглянув до вас у вікно, а там гірлянди блищать на ялинці. Чому Вам можна, а мені ні? — Різниця велика, — відповів ребе, — бо я ні в кого дозволу не питаю.

Чарнек — котрий у 2018 році закликав «серйозно задуматися над моделлю виховання євреїв у Польщі» — тепер отримав шанс на виховання значно ширшої групи людей: як мінімум тих, що ходять до публічних шкіл у Польщі. Ще будучи люблінським воеводою, Чарнек під час демонстрації польських неофашистів говорив про «антиполонізм, що ображає поляків» та «вкусених Гегелем псевдонауковців». Укус Гегеля, за Станіславом Мілошем, — це захоплення авторитаризмом. «Псевдонауковці», за Чарнеком, — це, найімовірніше, люди типу Григорія Купріяновича, правдиве висловлювання котрого про злочин у Сягрині після заяви Чарнека прокуратура мусолила ледве не пів року. Борець за правду на Волині звинувачує за правду в Сягрині; авторитаризм закидається опонентам під час демонстрації

прихильників авторитаризму; науковець з мінімальним доробком закидає «псевдонауку» тим, у кого доробок досить показовий.

І тут парадоксальним чином все перевертається. Якщо вас вкусив Гегель, то ви можете бути Чарнеком; якщо Чарнек вас вкусив Гегелем, то найімовірніше, що вас взагалі ніхто не кусав. Чарнек, на що звертає увагу навіть прихильник проросійських середовищ у Польщі Конрад Ренкас, ніколи не доводить справ до кінця: найважливіше для нього — голосно прогрімить у медіа, а що буде далі — не має значення. «Він раптом заявляв про свою боротьбу з бандерівщиною, нападаючи на ні в чому не повинних, з прашурів люблінських членів української громади, а потім запевняв про стратегічну дружбу східного партнера Польщі і Люблінського воеводства», — пише Ренкас, який є теж невтомним критиком бандерівщини.

Власне, з 2018 року, відколи Чарнек публічно окреслив канон ворогів — євреїв, українців, ЛГБТ — у нього було два шляхи: стати тузом або залишитися юродивим. Дістатися Канта або продовжувати Чарнека. Поки що Кантові — Кантове, а Чарнекові — Чарнекове. Чарнек — це навіть не неофашист, псевдоюрист чи хейтер. Це політичний «роз-

пилювач»: він базикає маячно, щоби половина країни нею захоплювалася, а друга половина — її ненавиділа. Не має значення, яким є об'єкт його промов, має значення тільки ця ворожнеча, стінка на стінку, а ще — хайп, верескотня і лемент, і з цього всього виростає фігура Чарнека, що своїм кропилом благословляє далі паству, власних прихильників і ненависників. Колись він говорив про євреїв і українців (про що вже мало хто пам'ятає), а нині розкусив, що «кропитися» більше людей приходить до теми ЛГБТ. Його промови беззмістовні, єдине їхнє призначення — це заперечити в оточуючих яке-небудь почуття реальності, вибити з-під ніг гідність, вигнати якщо не в реальну, то хоча б у внутрішню еміграцію. Не піддатися — головний антибіотик проти Чарнека.

Ці цілі, найімовірніше, будуть ключовою програмою нового міністра освіти. Не має значення ШО — має значення ЯК. Не має значення програма навчання — важливо, як він її нав'язуватиме, входячи брудними чоботами на випранний килим. І те, що ніхто на це не реагуватиме. Прихильників методів зробити кар'єру а-ля Чарнек більше — все менше здібних, все більше невігласів. Якщо одного чи кількох представників цього типу суспільство ще якось перетравить, то велика їхня кількість деморалізує суспільство. І в цьому процесі завжди є момент, після якого неможливо повернутися назад і все виправити. ■

15-ліття Спільної комісії уряду та нацменшин

Продовження з 1 сторінки

Маріола Абкович, представниця караймської спільноти (у комісії від початку існування):

Аналізуючи 15 років роботи комісії, думаю, що багато речей нам вдалося. Була реалізована велика кількість заходів та ініціатив, направлених на розвиток меншинних організацій. Ми могли комфортно працювати в рамках фінансування на більш-менш тому ж самому рівні кожного року. Але є також багато ідей та проєктів, які ми дуже хочемо реалізувати, зокрема заснувати культурні установи для меншин, — на жаль, це ще поки не зроблено. А така інституціоналізація нашої культурної діяльності була б великою підтримкою для нас. Ми давно намагаємося пробитися з цією ідеєю — будемо над цим працювати і далі.

Роль комісії надзвичайно важлива. Відсутність такої структури означатиме відсутність можливості висловитися. Спільна комісія — це місце, де кожна меншина має право виступити, розповісти свої проблеми. Звичайно, комісія могла би бути більш активною, інколи цього не вистачає. Буває, що мусимо просити, буває, нас вислухають, а інколи не до кінця. Бувають проблеми із розумінням того, що ми хочемо, членами комісії зі сторони уряду.

Дехто може подумати, що ми орган, який щось вирішує. Але ні, ми є радниками уряду, допомагаємо випрацювати ефективні методи підтримки організацій меншин. Так, наприклад, було на початку року, коли тільки почалася пандемія. Ми намагалися ініціювати рішення, які б допомогли зменшити фінансові втрати від пандемії для меншин. У деяких питаннях нам вдалося переконати членів уряду, у деяких ще боремося. Зокрема, ми би хотіли мати можливість «перекидати» гроші в рамках дотації, які виділено на реалізацію заходів, на поточну діяльність. Бо з

огляду на коронавірус організації меншин мають або матимуть проблеми з тим, як дожити хоча б до кінця року.

Протягом 15 років існування комісії для мене найбільшим успіхом є можливість встановлення двомовних показників з назвами місцевостей. Там, де вони могли з'явитися, вони є — зокрема німецькою мовою, покашубські та написані кирилицею на Підляшші та Лемківщині. Звичайно, ми хотіли б, щоб їх було більше, але те, що їх вдалося встановити, вже є досягненням. Завдяки цим показникам ми стали видимими.

Інколи нам гірко, що не можемо розвиватися так, як хотіли б, і просто стоїмо на місці. Буває таке враження. Але з іншого боку, маємо стабільну фінансову підтримку, яку гарантує закон про нацменшини, і це також є успіхом. Зараз ми боремося за розвиток. От, візьmemo ці двомовні показники. У законі про меншини написано, що їх можна встановлювати у гміні, де 20% жителів є представниками даної меншини. Звісно, ми хотіли б добитися того, щоб це було на рівні 10%. І от такого роду речі є для нас суттєвими, про них ми постійно говоримо на засіданнях комісії.

Звичайно, для нас дуже важливим є питання освіти меншин. Воно вимагає багато роботи, бо громади міняються, міняється й ситуація. Вистачить глянути на українську меншину. Сьогодні у Польщу приїхало багато українських мігрантів, а приїде ще більше. Вочевидь, українські учні-мігранти не можуть навчатися рідної мови в одному класі з дітьми з української меншини. Нещодавно я на конференції у Вроцлаві запитала, чому тут, де живе стільки українців, які протягом останніх років приїхали з різних регіонів України, не можуть вивчати українську мову хоча б як іноземну. Українську у Вроцлаві вчать лише у двох невеликих групах у суботніх школах для дітей. Освіта меншин — це свого роду знаряддя, яке

може вирішити проблему інтеграції мігрантів і меншини. Бо хто має інтегрувати приїжджих, як не ті, хто живе сотні років у Польщі і розмовляє тією ж самою мовою? Цей потенціал повинен бути використаний. Чи зможемо це зробити? Не знаю, але дуже хотілося б. Я вже не кажу, що після років проживання у Польщі український мігрант, який отримує польське громадянство, по суті сам стає членом української меншини. Бачимо, що ситуація з кожним роком змінюється, і як ми з цим собі дамо раду, залежатиме теж від нас, членів комісії.

Рафал Бартек, представник німецької меншини (у складі комісії від початку її існування, у 2012–18 роках — співголова комісії):

Минуло 15 років з часу заснування комісії, а в мене відчуття, що чогось не вистачає. Її утворено на високому рівні як форму діалогу меншин з урядом, проте за діалогом мають слідувати рішення. І от з цим буває по-різному. Про деякі проблеми ми говоримо роками — і це постійно повторюється, відповіді дублюються, вихід із ситуації не знаходиться. Зокрема, це стосується питання освіти чи створення інституції культури.

Звичайно, є речі, де ситуація змінювалася протягом років, як-от система фінансування. Порівнюючи, які були проблеми із цим на початку з тими, що маємо зараз, то видно різницю. Зараз усе відбувається більш ефективно. Вже кілька років ми під кінець грудня кожного року маємо інформацію — на який рівень дотації може розраховувати кожна меншина. Це діаметральна різниця з тим, що було на початку.

Комісія теж не все може вирішити, не все у її силах, зокрема коли мова йде про гроші. Фінансування меншин відбувається не лише на державному рівні, але теж і місцевому — і це дуже добре.

Комісія від початку свого існування мала бути форумом — якщо певна проб-

лема у місці проживання меншинних громад нарастає до такого рівня, що меншина не може сама її подолати, тоді комісія має шукати вихід із складної ситуації.

Є багато ключових для меншин проблем, які лишаються невирішеними вже давно, зокрема, це освіта. Якщо не буде навчання на відповідному рівні, якщо пропозиціям меншин не дадуть дорогу, освіта не буде існувати. Після 15 років, попри «діалог», ми не маємо у цьому питанні успіху. Не ідеться тут про фінансування освіти, але тільки про її якість. Попри те, що Польща з року в рік виділяє все більше грошей на освіту меншин, це не задовольняє меншинне середовище. У результаті не збільшується потенціал меншинних громад, якщо говорити про збереження мовної ідентичності. Це проблема, на якій ми наголошуємо багато років, але нічого не міняється.

Ще одне важливе питання — це інституції культури для меншин. Якщо не існує можливості інституціоналізації певних форм діяльності громад, то, на нашу думку, повинен збільшитися бюджет для нас у рамках бюджету МВСiA. Завдяки більшій фінансовій підтримці, деякі ключові форми з точки зору збереження культурної та мовної ідентичності мали би більшу можливість розвиватися. А наш бюджет вже десятки років такий самий, тому немає у нас можливості «розпростерти крила».

Проблемою є теж річний спосіб фінансування проєктів, який не дає нам стабільності. Кожного року ми не знаємо — чи отримаємо гроші на той самий проєкт. Зараз, з огляду на пандемію, така стабільність меншинам ще більш потрібна. Попри те, що меншини шукають інші форми діяльності, напрямки і способи реалізації своїх проєктів, ми мусимо мати стабільну підтримку з бюджету. Тоді ми знаємо, що попри кризу зможемо жити і розвиватися. ■

Павло ЛОЗА
Фото автора статті

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

Уже невдовзі — «Підляська осінь-2020»

22-25 жовтня пройде ХХІХ Фестиваль української культури на Підляшші «Підляська осінь». Це найбільш масштабна подія Союзу українців Підляшшя, яка відбувається у головних містах і містечках Підляського воєводства. Минулими роками події фестивалю проходили також у менших селах регіону та на Південному Підляшші.

Цьогорічний фестиваль, з огляду на пандемію, не буде таким велелюдним, проте його заходи заплановано в п'ятьох місцевостях — передусім у Більську-Підляському, де кожного року відбуваються головні фестивальні події, у столиці воєводства — Білостоці, а окрім того — у Нарві, Сім'ятичах та Гайнівці.

Цього року в рамках фестивалю пройде важлива подія для українського середовища регіону — ювілей 25-річчя українського ансамблю пісні і танцю «Ранок» з Більська-Підляського, який об'єднує дітей і молодь, що вчать української мови як рідної. За чверть століття своєї діяльності колектив, яким від початку керує Єлизавета Томчук, виховав кілька сотень молодих співаків і танцюристів у дусі пошани до культурної спадщини своїх предків.

Окрім музичних концертів, у рамках цьогорічного фестивалю у Білостоці відбудеться «Українська вечірка», а в Більську-Підляському заплановано зустріч з українським кіно. Не забракне й щорічного ярмарку народного рукоділля.

Детальну програму шукайте ближче до фестивалю на фейсбук-сторінці організаторів, Союзу українців Підляшшя. Вона може мінятися у залежності від епідемічної ситуації в Польщі. **Людмила ЛАБОВИЧ**

Другий польсько-український поетичний слем у Варшаві

15 жовтня в Українському домі у Варшаві заплановано провести польсько-український поетичний слем. Він організовується вже вдруге.

Слем — це поетичний конкурс, де поети змагаються між собою, читаючи вірші. Автори мають не більше п'яти хвилин, щоби презентувати власний вірш польською чи українською мовами. Поети також можуть за бажанням прочитати переклад власного вірша на польську мову. Те, який вірш кращий, вирішують глядачі разом із журі.

Переможницею першого польсько-українського поетичного слему, який відбувся у 2017 році, стала наша редакційна колега, поетка Дарина Попіль.

Зустріч з українським перекладачем творів Ольги Токарчук

10 жовтня відбулася онлайн-зустріч з перекладачем нобелівської лауреатки Ольги Токарчук, поетом, есеїстом і літературознавцем Остапом Сливинським. Львів'янин розповідав про творчість Ольги Токарчук, місце в ній України та українські корені самої письменниці. Українець, який перекладає художню і наукову літературу з англійської, білоруської, болгарської, македонської, польської, російської мов, розповів теж про те, як книжки Токарчук сприймаються українськими читачами та в усьому світі, і чому їх варто читати. Зустріч модерувала Олександра Іванюк, яка заснувала в Українському домі у Варшаві літературний клуб «По-сусідськи». У ньому поляки й українці спільно обговорюють книжки українських і польських авторів й будують діалог через літературу.

Відеозапис із зустрічі з Остапом Сливинським можна подивитись на фейсбук-сторінці Українського дому у Варшаві.

Український фільм бореться за нагороду у Варшавському кінофестивалі

Під час 36-го Варшавського міжнародного кінофестивалю «Warsaw Film Festival» відбувся прем'єрний показ фільму «Із зав'язаними очима» («Z zawiązanymi oczami»).

«Із зав'язаними очима» — це повнометражний дебют українського режисера Тараса Дроня. Драма розповідає про молоду спортсменку Юлю, яка втратила свого нареченого Дениса на війні. Вона йде зі спорту і хоче почати нове життя. Одного вечора мати Дениса отримує підозрілу смс-ку, що її сина знайшли живим, і йому терміново потрібні гроші на операцію, яка врятує йому життя. У жінок є одна ніч, щоб зібрати гроші.

Фестиваль відбудеться онлайн з 9 до 18 жовтня. Фільм Тараса Дроня змагатиметься за головний

приз у міжнародному конкурсі дебютів разом із п'ятнадцятьма іншими. Більше про це на сайті фестивалю — wff.pl.

Українець — у конкурсі «Рільник року» («Mistrz Agro»)

Фото з фейсбук-сторінки Миколи Гнатюка

Польське видання «Dziennik Bałtycki» проводить голосування у конкурсі «Рільник року». Серед кандидатів є українець — Микола Гнатюк з невеликого села Рабаціно біля Битова (Поморське воєводство), про якого «Наше слово» писало у минулому номері (№ 41). Тридцятирічний українець кілька років тому отримав ферму від батьків та почав вирощувати там коноплі. З них він робить, зокрема, олію та збирає листя на чай. І це тільки початок бізнесу, бо, як каже Микола Гнатюк, коноплі можна використовувати теж у текстильній промисловості, будівництві й навіть для виготовлення пластику. Разом зі своїм шкільним товаришем він відкрив магазин у Щеціні, де продає продукти з коноплі.

Щоб віддати голос за українця, треба вислати смс зі змістом: GDR.42 на номер 72355. Ціна за смс — 2,46 злотих. За кандидата можна голосувати теж на сайті газети за адресою: dziennikbaltycki.pl/strefa-agro (для цього треба увійти у розділ «MISTRZOWIE AGRO Głosowanie rozpoczęte!»). Голосування розпочалося 5 жовтня і триватиме до 27 жовтня.

Митрополичі збори УГКЦ у Кракові

1 жовтня в парафіяльних приміщеннях греко-католицького храму у Кракові відбулися чергові митрополичі збори за участю двох правлячих архиєреїв: високопреосвященного архієпископа Євгена Поповича та владики Володимира Юшака. На зустрічі були присутні шість священників, які відповідають за контакт з медіа та займаються питанням дітей та молоді (трое з Перемисько-Варшавської архієпархії та троє з Вроцлавсько-Гданської єпархії). Про це повідомляє сайт cerkiew.org.

Головною темою зустрічі була підготовка до собору, який має відбутися ще цього року. На зборах проаналізували план соборних тем та спосіб проведення собору у нелегкий час пандемії, а також узгодили основні організаційні заходи. Обговорили теперішній стан перекладів польською мовою, зокрема катехизму УГКЦ «Христос — наша Пасха». Згадали теж справи медіа, які торкаються усієї Перемисько-Варшавської митрополії, а також обговорили поточні душпастирські справи, що стосуються УГКЦ в Польщі.

Нагороджено четверо учнів перемиської «шашкевичівки»

Фото з сайту школи

Четвертий рік поспіль міський голова Перемишля нагороджує найкращих учнів з Перемишля стипендіями за виняткові досягнення в науці, перемоги на загальнопольських олімпіадах, високі результати

у спортивних змаганнях, а також досягнення у мистецьких конкурсах. Цього року стипендію отримали 82 особи.

Серед нагороджених є чотири учні Початкової школи при Комплексі загальноосвітніх шкіл №2 ім. М. Шашкевича у Перемишлі. Це — учениці шостого класу Івона Харидчак, Юля Філь і Юля Потребка, а також учень сьомого класу Микола Мокрауз. З огляду на пандемію, зустріч, яка відбулася у вересні, була дещо скромнішою за попередні і відбувалась у три етапи. Присутню молодь привітала голова Комісії з питань освіти Богуміла Новак і мер міста Войцех Бакун. Він пригадав, що минулий навчальний рік був винятковим і особливо складним, тому учні мусили докласти багато зусиль, щоб досягти таких високих результатів. Щоб здобути нагороду, слід було отримати дуже високу середню оцінку з обов'язкових предметів — аж 5,6.

Українець став лауреатом нагороди польського Інституту літератури

Фото з фейсбук-сторінки Інституту літератури

Український літературознавець, письменник та перекладач Валерій Бутевич отримав головну нагороду в межах конкурсу «Пандемічний щоденник». Його організував польський Інститут літератури. Твір «Пандемічний щоденник» Валерія Бутевича визнали найкращим серед 260 робіт, написаних польською мовою.

У пролозі до твору автор написав: «Цей „Щоденник” я присвячую всім тим, хто збожеволів під час карантину. Зрештою, я писав його, аби самому не збожеволіти, та все ж збожеволів, що зі щирою нещирістю на його сторінках записав».

Журі у своєму рішенні зазначило, що українець вносить у польську літературу те, що колись вніс Джозеф Конрад в англійську поезику чи Владімір Набоков у французьку та американську — власне звучання, власний мовний жарт, нові слова, певні реконструкції або відновлені фрази.

Валерій Бутевич родом з Черкас. У 2018 році він захистив наукову дисертацію про Збігнева Герберта у Варшавському університеті. Письменник працює в Музеї літератури ім. Адама Міцкевича у Варшаві та викладає у Варшавському університеті. Українець, який проживає у польській столиці, переклав на українську збірку Збігнева Герберта «Пан Когіто». Цю позицію український ПЕН Клуб (міжнародна неурядова організація, яка об'єднує професійних письменників, редакторів і перекладачів) включив у список найкращих книжок 2019 року. Відеозапис зі вручення нагороди українцю можна подивитися на ютуб-каналі польського Інституту літератури (Walery Butewicz, laureat I miejsca w konkursie literackim na Dziennik pandemiczny).

Триває набір до гданського хору «Вирій»

Хор «Вирій» з Гданська під керівництвом Ганни Текучевої проводить набір до аматорського хору для дорослих.

«Вік і музична освіта не мають значення. Головне — це люди, які хочуть і люблять співати», — наголошує диригентка хору. Зустрічі будуть відбуватися раз у тиждень у Домі культури Гама ГАК (Gama GAK) за адресою вул. Старовейська (Starowiejska) 15/16.

За детальною інформацією щодо прослухування слід звертатися безпосередньо до керівниці хору Ганни Текучевої. Українська музикантка родом з Луганщини відома в українській громаді своїми вокальними виступами на «Ярмарку» в Гданську.

Хор «Вирій» існує з березня 2019 року і вже давав кілька концертів. Має у своєму доробку кілька хороших обробок відомих українських пісень, а також композиції сучасних українських гуртів, зокрема «Скрябіна».

Більше інформації можна побачити на фейсбук-сторінці домівки у Гданську (Домівка Гданськ — Domówka Gdansk). Усі охочі приєднатися можуть теж писати у приватні повідомлення на фейсбуці музикантці Ганні Текучевій (Hanna Tiekuczewa).

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**
Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

ГРОМАДА

Гурово-Ілавецький ліцей: реалії шкільного життя в епоху пандемії

Новий навчальний рік 2020/2021 триває вже другий місяць. Проходить він у незвичних умовах спалаху пандемії коронавірусу. Проте з весни, коли все почалося, і до осені світова спільнота все-таки чогось навчилася, передусім – як жити у нових умовах, навіть коли кількість інфікованих стрімко зростає. Нелегко зараз освітянам – що би про них і яким тоном не говорили – вони мають дуже непросте завдання.

Як наші освітяни дають собі раду в нових умовах та у щоденній роботі з дітьми та молоддю, говорить **Ольга Сич**, директорка української школи в Гурові-Ілавецькому:

У цьому році від ранньої весни почалися клопоти, пов'язані зі спалахом коронавірусу, і всі школи у Польщі (та й у всьому світі) стали перед дилемою – що з цим робити. Наша школа одразу ж навесні перейшла на дистанційне навчання, і, треба відзначити, вчительський колектив та учні досконало зуміли впоратися з новою дійсністю. Про це свідчать успішно складені

учнями іспити, включно з атестатом зрілості.

Щодо того, як маємо вести навчання, ми довідалися лише наприкінці серпня. Отже, з початком вересня навчальний процес розпочався у стаціонарному режимі. Ще перед першим вереснем ми склали регламент роботи в умовах пандемії та правила, яких усі – учні, вчителі й технічний персонал – повинні дотримуватися. Так, наприклад, учні весь день навчаються тільки в одному кабінеті, сидять на одних і тих самих, заздалегідь визначених, місцях. Змінюються тільки вчителі, які по чергу приходять до класів. Захисні мас-

ки усі вдягають у коридорах чи в інших, спільних для користування, місцях. Часто також проводимо дезінфекцію шкільних меблів та обладнання, що використовується під час уроків. Всі мають дезінфекувати руки перед входом до школи.

Навчальний рік почався в нас із загальної зустрічі, під час якої ми нагадали учням зведені правила поведінки в школі, а також і поза її стінами.

У порівнянні з минулими роками значно змінився режим проживання в шкільному гуртожитку. Зокрема, треба було скласти нові правила поведінки у їдальні. З огляду на необхідність дотримання дистанції, ми визначили, що одночасно тут може перебувати шістдесят осіб, тому маємо сьогодні три обідні перерви замість однієї, як було раніше. Також учні зобов'язані сидіти в одному місці й не перемішатися. Обід подає їм персонал.

Згідно з правилами надзвичайного стану, учні в гуртожитку зобов'язані передусім перебувати у своїх кімнатах, а про потребу, наприклад, вийти у місто мають повідомити вчителя-вихователя. На сьогодні не існує можливості виїздів на вихідні чи товариські або сімейні зустрічі.

Треба зазначити, що учні, їхні батьки, наші вчителі і технічний персонал вимушені обмеження сприйняли зі зрозумінням. Усі їх дотримуються, хоча просто це не дається.

В нашій школі навчається молодь з різних регіонів Польщі, а також з України. Отже, виникла потреба провести тести на коронавірус. Усі тести виявилися негативними, тож можна було спокійно починати навчальний процес і реалізовувати заплановані завдання. Цих завдань у нас немало, всі вони записані у нашому шкільному календарі подій на 2020/2021 навчальний рік. Ми

вирішили не відмовлятися від святкувань та позашкільних заходів. Вони відбуваються й будуть відбуватися згідно із заздалегідь опрацьованим і підтриманим усіма планом. Звичайно, все проходить із дотриманням санітарних норм.

Також не припиняють діяльність наші шкільні художні колективи. Вони ретельно працюють, готуються до участі в концертах. Одним словом, дбають про те, щоби тримати відповідну гарну форму і бути готовими з'явитися перед публікою.

Календар подій української школи в Гурові-Ілавецькому передбачає різного роду заходи наукового, художнього, спортивного та іншого характеру. У ньому є також святкування важливих для історії Польщі та України дат. Документ на шести сторінках нараховує 132 теми, реалізувати які у поточному навчальному році збирається наш навчальний заклад. Одні з цих заходів організовуються вже багато років, інші – вперше, придумані на хвилі актуальної ситуації.

Крім таких подій, які проходять у кожній школі в Польщі, у нашому плані можна знайти й такі, що відбуваються тільки тут, наприклад:

- «Побачення з наукою»,
- «День європейських мов»,
- «Миска для притулку для тварин»,
- «Як піклуватися любов'ю»,
- «День кольорової шкарпетки»,
- «Світовий день культурної різноманітності»,
- «День друга»,
- Загальні збори наприкінці семестру (беруть участь: учні, батьки, вчителі, відбуваються мистецькі презентації) тощо. ■

Богдан ТХІР

Автор фото – Богдан Тхір

Лігницька школа в новому шкільному році

Шкільне життя в нашій школі протікає так, як і в усіх школах Польщі від березня. Здається, ми вже звикли до цієї біди, знаємо, що треба нам цю хворобу якось пережити, але передусім не забувати оберегатися від неї.

Від початку вересня у лігницькій школі робиться все для захисту від коронавірусу. На перервах усі носять маски, школа поділена на сектори, в яких учні розташовані на перервах так, щоби не скупчуватися. На початку року всі учні були поінформовані через класних керівників, як мають поводитися у школі на уроках, перервах чи навіть в їдальні. Всі зберігають дистанцію та не подають рук для привітання. Класи провітрюються та дезінфікуються, також ці процедури проводять у шкільних коридорах та туалетах. В класах є

рідина для дезінфекції рук, а вчителі мають запасні маски.

Звісно, ми розуміємо, що наші учні, зокрема ті, що приїжджають з України, мають більшу небезпеку зустрітись з вірусом. Знаємо, що деякі їхні батьки проходили карантин. Наша школа не така вже й маленька: тут навчається 196 учнів. Не забуваймо також, що при ній діє гуртожиток, у якому проживає молодь і з інших шкіл, тому тут теж введені дуже строгі обмеження.

В школі проводиться обстеження учнів, якщо виникають сумніви щодо здоров'я дитини: насамперед їм міряють температуру. Діти, які хворіють на грип чи застуду, не ходять до школи. Якщо ж дитині стає погано під час уроків, ми повідомляємо телефоном батьків, щоби її забрали. Контакт з батьками підтримуємо передусім через електронний щоденник і телефон. До школи вони чи інші чужі люди приходити не можуть.

Сьогодні, на щастя, у нас всі здорові. Мабуть, це результат, зокрема, наших дій та обмежень, яких дотримуються всі працівники школи, не тільки вчителі.

Розуміємо, що в майбутньому можемо силою обставин перейти на навчання онлайн, бо кількість хворих зростає, бачимо це і в Польщі, і в Україні. Тому всі вчителі пройшли вишкіл, як їм працювати у таких умовах. Це попри те, що ми вже працювали так від квітня до червня в минулому шкільному році і маємо певний досвід. Ми, однак, маємо надію, що будемо вчитися стандартно. Цього хочуть в більшості наші учні і всі вчителі. ■

Адам ВЕВЬОРКА

Фото з фейсбук-сторінки школи

▲ Завершення минулорічного навчального року

«Журавлі» у Гданську

4 жовтня у Гданську відбувся концерт українського чоловічого хору «Журавлі». Подія пройшла у греко-католицькому храмі св. Вартоломея та Покрови Пресвятої Богородиці. Концерт хору був присвячений Дню Незалежності України.

Відкрили концерт консул України у Гданську Лев Захарчишин та голова Поморського відділу Об'єднання українців у Польщі – Єлизавета Кременська.

У програмі виступу пролунали козацькі, історичні та народні пісні, авторські твори композиторів, які визначають історію української музики від XVII до XXI століття. Диригентом хору виступив Ярослав Вуйчик, акомпанувала Ірина Борушак-Губ'як.

«Журавлі» – репрезентативний чоловічий хор Об'єднання українців у Польщі, який був заснований у 1972 році. Співаки цього хору – представники української меншини, нащадки виселенців операції «Вісла» 1947 року, які живуть на території майже всієї Польщі. Різноманіття репертуару, а також його популярність, відкривають можливості для залучення нових хористів.

Українці Гданська висловлюють подяку хору «Журавлі» за чудовий виступ та чекають на наступні зустрічі.

Юрій ЗАБІЯКА

Фото та відео – Юрій Забіяка

Відеорепортаж з події можна подивитися за посиланням, скануючи QR-code

УКРАЇНА

Студенти йдуть на дистанційне навчання, школярі – на канікули

З настанням осені пандемія коронавірусу в усьому світі набирає обертів. Україна не стала виключенням, 8 жовтня країна побила черговий рекорд – цього дня там зафіксовано 5804 хворих.

**Донецька область –
лідер переповненості лікарень**

Загалом на коронавірус в Україні захворіла 261 тисяча людей, з них 114 тисяч видужали, а близько 5 тисяч – померли.

Як повідомляє Міністерство охорони здоров'я, станом на 10 жовтня в чотирьох областях України лікарняні ліжка для пацієнтів, у яких виявили або підозрюють коронавірус, заповнені більш ніж на 70%. Найбільш завантаженими є лікарні Донецької (107,8%), Одеської (81,1%), Луганської (81,1%) і Харківської (72,4%) областей. Слідом за ними йде Київ – там показник заповненості ліжок становить 69%. Водночас найменше зайнятих ліжок пацієнтами з COVID-19 в лікарнях Херсонської (23,2%), Івано-Франківської (36,4%), Закарпатської (41,4%) і Кіровоградської (50,9%) областей.

Заданими в.о. голови Національної служби здоров'я Андрія Віленського, лікування одного хворого в стаціонарі обходиться державному бюджету України в середньому в 20 тисяч гривень (2660 злотих), і це без урахування коштів від місцевої влади. При цьому, на хворого, який перебуває у палаті інтенсивної терапії, в день може витратитися 5 тисяч гривень (660 злотих), а на звичайного хворого – 900 гривень (120 злотих).

Нова зональність

У зв'язку з погіршенням епідеміологічної ситуації в Україні переглянули коронавірусну зональність. З 12 жовтня до «жовтої» зони віднесли такі обласні центри, як Кривий Ріг та Запоріжжя, плюс деякі райони та міста України. Тут діють усі обмеження «зеленої» зони (обов'язкова маска в приміщеннях і громадському транспорті, проведення масових заходів з обмеженням одна людина на 5 квадратних метрів, перевезення пасажирів тільки на сидячих місцях), а також заборона відвідування установ соціального захисту, де перебувають люди похилого віку.

До «помаранчевої» зони потрапила більшість обласних центрів (Вінниця, Дніпро, Луцьк, Житомир, Ужгород, Івано-Франківськ, Львів, Миколаїв, Одеса, Полтава, Рівне, Тернопіль, Харків, Хмельницький, Черкаси, Чернівці, Чернігів), столиця – місто Київ та низка міст і районів по всій країні. Тут діють усі обмеження «зеленої» та «жовтої» зон, а також заборона роботи готелів, спортзалів, закладів культури, нічних клубів і обмеження масових заходів з розрахунку одна людина на 20 квадратних метрів і не більше 100 людей.

У «червону» зону перейшов центр Сумської області – місто Суми та місто Канів, що на Черкащині. Там закриваються всі торгово-розважальні центри, кафе і ресторани, припиняється робота громадського транспорту, забороняється посадка на пасажирські поїзди й висадка з них (за винятком, якщо поїзд їде через цей населений пункт транзитом). За спільним рішенням місцевої та центральної влади можуть закрити заклади освіти.

10 кроків по боротьбі з коронавірусом

Кардинальних змін в Україні поки що не відбулося, локдаун, як навесні, не планується. Державні чиновники і депутати розмірковують і про карантин вихідного дня, і про можливість введення надзвичайного стану, але наразі це просто «думки вголос». Проте на останній нараді у президента України було ухвалено низку кроків по боротьбі з коронавірусом. Зокрема, вищі навчальні заклади переходять повністю на дистанційне навчання, а серед молоді проведуть пояснювальну роботу щодо обмеження контактів та мінімізування перебування у публічних місцях. У школах завчасно розпочинаються осінні канікули – рекомендується зробити це до 15 жовтня.

Влада обіцяє, що буде діяти жорсткіше, контролюючи дотримання маскового режиму – планується запровадити відповідальність для власників приміщень.

Верховній Раді пропонується розглянути зміни до Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» щодо запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19). Зміни передбачають штраф 3400-5100 гривень (450-680 злотих) для підприємств, підприємців, установ, організацій, які пропустили в громадське приміщення чи громадський транспорт людей без вдянутих респіраторів або захисних масок.

За наказом президента в Києві, Одесі та Маріуполі починається підготовка до розгортання великих інфекційних госпіталів на випадок перевантаження медичних закладів першої та другої хвилі. Влада запевняє, що все необхідне для того, щоб нові госпіталі змогли недовзі почати роботу, закуповується. Госпіталі планують розмішувати в існуючих великих приміщеннях – в Києві це може бути Палац Спорту. Також Володимир Зеленський доручив готувати відомчі лікарні та заклади, підпорядковані Медичній академії наук, до прийняття хворих на COVID-19. Це збільшить кількість ліжкомісць. До роботи в інфекційних відділеннях залучатимуть інтернів та студентів старших курсів медичних навчальних закладів.

▲ Лікарня Шепетівки, що у Хмельницькій області – тут хворих на інвалідних візках вимушені піднімати по сходах, а медики носять важкі кисневі балони в руках

Серед обіцянок президента є також збільшення кількості ПЛР-тестів – з 30-35 тисяч до 50 тисяч на добу (у Польщі, наприклад, 11 жовтня виконано 31,1 тис тестів). Український уряд надав 260 мільйонів гривень на збільшення кількості тестувань на коронавірус, з яких 100 мільйонів – на контракування приватних лабораторій і 160 мільйонів – на додаткову закупку реагентів та лабораторного обладнання. Міністр охорони здоров'я Максим Степанов заявив: «Ми будемо контракувати через наші лабораторні центри можливості приватних лабораторій щодо проведення тестувань. Тобто наша мобільна бригада або лікарня, що здійснює забір в людини, буде передавати його в приватні лабораторії, які будуть проводити тестування на відповідному лабораторному обладнанні. Це не означає, що зараз приватні лабораторії почнуть робити для людей з вулиці ці тести. Ми просто не в змозі будемо це проконтролювати. Зрозуміло, що приватним лабораторіям ми будемо сплачувати кошти».

Ще Володимир Зеленський доручив Міністерству охорони здоров'я збільшити запаси засобів індивідуального захисту та медичних препаратів, які використовуються при лікуванні ускладнень коронавірусної хвороби. На думку голови держави, має бути встановлений незнижуваний запас засобів індивідуального захисту та препаратів, якого вистачить на тривалий час. Також він доручив вирішити проблему із забезпеченням лікарень киснем. До кінця місяця місцева влада має обладнати 80% ліжкомісць з хворими на коронавірус подачею кисню. Для цього уряд виділив регіонам 572 мільйонів гривень. ■

**ПУЛЬС
УКРАЇНИ**

Візит президента Польщі Анджея Дуди в Україну.

Дуда відвідав країну 11-13 жовтня з офіційним візитом. У програмі візиту: у неділю – відвідування польської частини Національного історико-меморіального заповідника «Биківнянські могили» у 80-ту річницю Катинського злочину; встановлення символічного кошика з колосками пшениці біля пам'ятника жертвам Голодомору в Україні 1932-1933 років та запалення свічки біля хреста Героям Небесної сотні. У понеділок – політична частина візиту, а саме: зустріч із президентом України Володимиром Зеленським, головою Верховної Ради Дмитром Раузомковим і прем'єр-міністром Денисом Шмигалем; проведення переговорів щодо двосторонніх відносин, євроатлантичних прагнень України, безпекових питань в регіоні, зокрема ситуації на сході України та Білорусі, а також – історичні питання. Також у Києві – переговори очільників інститутів національної пам'яті двох країн Антона Дробовича і Ярослава Шарека; відкриття на території посольства РП пам'ятника легенді «Солідарності» етнічній українці Анні Валентинович. У вівторок – обговорення економічних питань і підписання двох угод. Перша щодо доступу польської державної нафтогазової компанії PGNiG до приватизації в енергетичному та газовому секторах України. Друга (в Одесі) – про співпрацю між портами в Одесі та Гданську. Також тут – участь у бізнес-форумі та покладення квітів до меморіальної дошки експрезидентів Польщі Леху Качинського. Візит Дуди до України планувався на квітень цього року, але був перенесений у зв'язку з пандемією. Востаннє президент Польщі відвідував Україну у 2017 році.

Єрмак провів таємну зустріч у Ватикані. За даними українських медіа, голова Офісу президента Андрій Єрмак у Ватикані провів неафішовану зустріч тет-а-тет з державним секретарем Святого Престолу кардиналом П'єтро Пароліном. Як повідомляється, однією з головних тем зустрічі було обговорення та узгодження найбільш прийнятної кандидатури посла України при Святому Престолі (ця посада залишається вакантною вже понад рік – з липня 2019 року), оскільки в Офісі бачать значний посередницький потенціал, перш за все, гуманітарний, в можливому залученні Ватикану до врегулювання конфлікту з Росією на Донбасі. Українська влада розраховує, що такий підхід буде позитивно сприйнятий держсекретарем Ватикану і він зможе посприяти тому, аби папа Франциск безпосередньо закликав президента Росії Володимира Путіна до прояву гуманності, розблокування й сприяння обміну заручниками на Донбасі.

Помер Микола Петренко. У Львові помер відомий український поет Микола Петренко, якому 6 листопада мало би виповнитися 95 років. Народився митець у 1925 році на Полтавщині. Під час Другої світової відбував покарання у концтаборах за спробу втечі з примусових робіт в Німеччині. Микола Петренко був автором понад 100 книг – поезій, прози, гумору, публіцистики, віршів для дітей та навіть казок. У львівських театрах ставилися також його кілька п'єс і лібретто музичних вистав – «Чарівне кресало», «Довбушів топірець», «Дві Іванки» і «Шість імен». Перша поетична збірка Петренка «Дві юності» вийшла у 1957 році, у 1963-му видавництво «Дніпро» опублікувало другу книгу поета «Суворі береги». Він був членом Національної спілки письменників України з 1960 року та лауреатом низки престижних українських премій. Нещодавно у світ вийшла його нова книга, офіційна автограф-сесія була запланована після закінчення курсу лікування митця. Також планувався ювілейний концерт на твори Миколи Петренка і літературний вечір, присвячений його 95-річчю. Збірка віршів «Адамові Брати» стала своєрідним підсумком творчого етапу автора.

Сторінку підготувала
Тетяна ДАНЮЧЕНКО

Богдан Пецушок:

«Наш найбільший успіх – створення у Лігниці української школи»

4 жовтня зникла, може, не головна, але серйозна перешкода для проведення з'їзду Об'єднання українців у Польщі: у Лігниці пройшли звітно-виборчі збори місцевого відділу ОУП. Це невелика територіальна ланка Об'єднання, яка нараховує лише три гуртки: у Лігниці, Любіні та Громадці. Головою відділу обрали досвідченого громадського активіста Богдана Пецушка.

Тепер залишається готуватися до з'їзду, який, на мою думку, окрім статутних та персональних питань, мав би вирішити проблему роботи громадської організації під час пандемії. Майже всі великі культурні заходи відмінилися, лише у Перемишлі, Ольштині та Кошаліні проходять невеликі події. Люди похилого віку майже не ходять до церкви, недільні богослужіння дивляться вдома по телебаченню. Такі умови для середовища нацменшин – серйозна загроза.

«Нехай вирішує з'їзд» – такі слова мені доводилося чути під час обговорення проблем, з якими стикається наша організація у своїй щоденній роботі: як у місцевих ланках Об'єднання, так і в керівних структурах ОУП у Варшаві. Зараз, після останніх зборів Лігницького відділу, ми отримали зелене світло для проведення VIII з'їзду, який у загальнопольському форматі мав би вирішити основні проблеми української нацменшини.

Лігниччина (територія колишнього однойменного воєводства) – це специфічний регіон для громади. Тут за часів Народної Польщі відбувся прискорений процес індустріалізації. Села, заселені нашими людьми в рамках акції «Вісла», спорожніли внаслідок розбудови шахт, а потім й утворення металургійних комбінатів (у Лігниці чи Глогові) – люди переїжджали жити до міст. Сьогодні ОУП у цьому регіоні нараховує лише три ланки, а головний центр української діяльності знаходиться традиційно у Лігниці. Це особливе місто. До падіння комуністичної системи тут знаходився радянський штаб Північної групи військ Варшавського договору. У такій історичній дійсності українцям (а також лемкам) доводилося вести боротьбу за свою ідентичність.

**Богдан Пецушок,
багаторічний активіст ОУП,
обраний головою Лігницького відділу
організації:**

Найважливішою подією під час мого попереднього головування можна вважати війну на сході України. Ми, і в місцевому гуртку ОУП, й у відділі, намагалися допомагати дітям поранених та загинувших військових; долучилися до цього й поляки з нашого регіону. Ми також підтримували постраждалих бійців, що лікувалися у польських лікарнях.

У попередні роки до Лігниці приїхало багато мігрантів з України. Об'єднання допомагало їм, інформуючи, як влаштуватися на роботу, легалізувати своє перебування. А найбільшим нашим успіхом вважаємо те, що під час реформи системи освіти у Польщі (зокрема ліквідації гімназій) вдалося створити у місті початкову українську школу. А нам тоді загрожувала навіть ліквідація українського ліцею.

Зараз маємо 8 класів початкової школи та 4 класи ліцею, усього тут навчається близько 200 учнів.

Фото з фейсбук-сторінки Богдана Пецушка

Наш найбільший щорічний культурний захід – це «Українська атмосфера» («Ukraińskie klimaty»). Він проходить на головній площі міста – Ринку та адресований усім лігничанам без огляду на національність. Також під час різдвяних та новорічних свят ми традиційно проводимо «Вігілью націй» («Wigilia narodów») та відзначаємо Маланку.

На завершення попереднього скликання роботи Лігницького відділу ОУП я хочу подякувати колишньому голові місцевої ланки Юрію Павлишеві та директорці Комплексу українських шкіл імені Богдана-Ігоря Антонича Анні Гаврильчак-Маланчак. Без них нам не вдалося би досягнути усього того, про що я щойно розповів.

З коронавірусом у нас усе так само, як і в інших регіонах Польщі. Життя мовби завмерло. У нашій лігницькій домівці цього року практично нічого не відбувається, а за приміщення, на жаль, все одно треба платити – пільг нам не надають. Люди стали дуже обережними, уникають натовпів.

Перспективи майбутнього

Зміна поколінь, хоч і повільно, але відбувається. Місцевий гурток очолив багаторічний громадський активіст Микола Табака, а до управи ланки увійшли двоє молодих хлопців – Михайло Буковський та Іван Вевюрка. Сподіваємося, що вони додадуть свіжої енергії в роботу міського гуртка ОУП.

Ще один привід для радості – активна робота гуртка Об'єднання у селі Громадка. Все це – завдяки підтримці війта гміни Даріуша Павліши, який гуртує навколо себе активних людей. У селі почала працювати наша домівка, яка стала центром для зустрічей, проведення не лише українських, а й польських культурних заходів.

Загалом ми досить добре співпрацюємо з місцевим самоврядуванням. Влада допомагає нам з організацією культурних заходів, активну роль виконує місцевий Будинок культури. Також маємо зв'язок із вrocławським самоврядуванням. Воєвода Нижньосілезького воєводства дуже серйозно ставиться до українських питань.

Пропозиції до з'їзду ОУП

Насамперед нам потрібна зміна поколінь активістів Об'єднання. Сьогодні серед нас немає 30-40-річних діячів. Треба робити все можливе для того, аби з'являлися нові думки, свіжа, молодецька енергія. Молодь повинна мати можливість самостійно приймати рішення щодо громадсько-культурної роботи Об'єднання на місцях. Наприклад, у нас у Лігниці є проблема утримання домівки на вулиці Шкільній. Колись туди приходили люди похилого віку, щоби грати у карти, шахи тощо. Однак зараз вони туди вже не ходять. А молодь, зі свого боку, хоче проводити зустрічі, дивитися фільми, слухати сучасну музику, грати в комп'ютерні ігри. Тож вони мають пропозиції грантів від Євросоюзу на культурну діяльність, а також щодо культурно-освітніх проєктів ОУП загалом.

Зараз головні українські заходи проводить центр Об'єднання у Варшаві, однак в регіонах нам самим треба проявляти ініціативу, адже у нас – своя специфіка. Наприклад, на Лігниччині існують чотири активні осередки – Об'єднання українців, Об'єднання лемків, Асоціація лемків, товариство «Кичера»; також маємо комплекс шкіл імені Богдана-Ігоря Антонича. Нам усім треба працювати в одному напрямку. ■

Орест ЛОПАТА

ПОДІЇ

У Горайці на Підкарпатті після 75 років знову залунали дзвони

27 вересня в підкарпатському Горайці на церковній дзвіниці, що є історичною архітектурною пам'яткою, після 75 років перерви відзвоналися знову три дзвони: святий Михайло, святий Іван і святий Петро.

Повернення дзвонів – це історичний момент для цього села на Розточчі. Святиня Різдва Пресвятої Диви Марії виникла в далекому 1586 році. Вона є однією з найцінніших пам'яток дерев'яної архітектури в Польщі. Колись була православна, по-

тім греко-католицька, а тепер служить римо-католикам. У церемонії освячення дзвонів взяли участь священники двох обрядів: римо- і греко-католицького. Дзвони освятив єпископ Мар'ян Бучек, народжений в Цешанові. Господарем урочистостей був пробош парафії святого Войцеха в Цешанові кс. канонік д-р Станіслав Соліяк. Греко-католиків представляв о. Іван Тарапацький, парох парафії в Любачові.

Дзвони були виготовлені й придбані завдяки людям доброї волі. Дзвін «Святий Іван Апостол» придбав кс. канонік Станіслав Соліяк. Ірина та Адам

Бобровичі, що мешкають у Пасленку, пов'язані з Горайцем через батьків пані Ірини. Вони спонсорували дзвін «Святий Архистратиг Михайл». Натомість найбільший дзвін – «Святий Петро» – був оплачений нинішніми та колишніми мешканцями Горайця. Він має увіковічувати соту річницю від дня народження Святого Івана Павла II.

Дзвонам надано довоєнні назви старих дзвонів, які були заховані мешканцями села під час війни, оскільки могли бути цінною здобиччю для окупантів. Незважаючи на проведені останнім часом інтенсивні і ретельні пошуки,

відшукати їх не вдалося. Тож солтис Горайця Генрик Ненаядло мобілізував мешканців на придбання нових дзвонів. Він вважає, що повернення дзвонів спонукатиме горайчан до більшої суспільної активності і принесе їм щастя. Нині Гораєць налічує 42 мешканці.

Гораєцька святиня – це архітектурна перлина. Мешканці дбають про неї в усіх аспектах. Завдяки їхнім зусиллям, розпочато реновацію і реставрацію внутрішніх настінних розписів у головному нефі і пресвітерії. Протоптано сотні доріг, щоб знайти гроші на реставрацію церкви, але їх все одно постійно бракує.

На TVP Rzeszów вийшов репортаж Ганни Томчик, присвячений події. Усі охочі можуть побачити на сайті rzeszow.tvp.pl цікаву розповідь про святиню від Марціна Пйотровського.

Горайчани мріють, щоб давні мешканці села, які були виселені в Радянську Україну та в рамках акції «Вісла» після Другої світової війни, їхні нащадки, а також туристи, які відвідують Розточчя, завітали також до Горайця і до його історичної святині. Тепер, як і за давніх часів, їх вітатимуть три нові дзвони. ■

Стефан ЛАШИН

Фото надав Адам Бобрович

ГРОМАДА

В Ельблонзі невдовзі відкриється новий храм

Парох о. Андрій Сорока (на фото) розповідає про будівництво греко-католицької святині у Ельблонзі, яке здебільшого відбувається за добровільні пожертви. Ділянка під храм була освячена ще у 2011 році, але через фінансові проблеми роботи тут на деякий час були припинені.

Чому Ельблонгу потрібен новий храм?

Крім матеріальних речей, кожен потребує життя духовного, і саме церква нам його дає. В Ельблонзі стара церква була замалою і не вмішала усіх вірних, також ми хотіли мати власну святиню, яку самі збудували. На Різдво Христове не буде ще офіційного відкриття і освячення, але вірю, що нам вдасться вперше увійти у новий храм.

Чи великою є греко-католицька громада в Ельблонзі?

На недільні богослужіння постійно приходить близько двох сотень людей, хоч у зв'язку з пандемією їхня кількість трохи зменшилася. Вважається, що громада значно більша і становить близько 400 сімей, але не всі активно залучені до життя спільноти. В Ельблонзі працює також понад тисячу громадян України, частина з них приходить до нас досить регулярно. Найбільше вірних з України є на освячення пасок і Великдень. Серед мігрантів майже десять сімей, які мають тут постійну роботу, купили житло і переїхали з сім'ями назавжди. Загалом мене тішить, що мігранти, зокрема і сезонні, шукають духовної підтримки церкви та зустрічі з нашою українською громадою.

Як люди включилися у будівництво святині?

Головну роботу, звісно, виконують майстри-фахівці, бо у такому проєкті не можна покладатися лише на себе. Але громада відіграє велику роль у фінансу-

ванні будівництва — практично всі кошти збираються її силами. Це люди не тільки з Ельблонга, але також з інших парафій — як-от Пасленк чи Годково. Є низка пожертв від друзів та знайомих з Польщі, Канади чи США. Відгуки на оголошення в «Нашому слові» дозволили відчувати, що ця церква потрібна не тільки нам, але усьому українському середовищу. Це чудово, коли громада почувається відповідальною і може пишатися своїм внеском у здійснення мрії ельблонжан. Так ми всі поводитимось, коли підтримуємо різні ініціативи Об'єднання українців у Польщі або ремонтуємо наші храми на рідних землях. У випадку нашої церкви жертвовність важлива ще й тому, що ми не маємо жодної інституційної підтримки. Виняток становила лише купівля від міста ділянки за десяту частину вартості. Нині, коли часом стою перед нашим храмом, то не можу повірити, що вдалося все це зробити на суспільні гроші.

Водночас дуже часто бачу силу Божу у цьому всьому. Був такий час, коли у зв'язку з будівництвом з'явилися дуже великі борги. Тоді мій товариш, з яким я навчався в ліцеї в Гурові-Ілавському, а потім ми довго не спілкувалися, просто випадково зв'язався зі мною і допоміг оплатити цю заборгованість.

Що вже вдалося зробити?

Будинок святині практично повністю закінчений. Зараз в середині робимо розписи, які частково також вже виконані. В основному залишаються внутрішні роботи: встановлення головних та внутрішніх дверей, балюстрад тощо. Цих речей небагато, але вони досить коштовні. Ми поставили також дім поряд із церквою, отже буде приходство та зала зустрічей для вірних. Треба буде ще впорядкувати площу, зробити паркінги та огорожу.

Чим нова святиня цікава в архітектурному плані?

Проект розробив архітектор Роман Левосюк з Гданська. Церква виконана у формі октагону (восьмикутника); характерним для споруди є змішання нового і старого стилів. Центральне місце святині вінчає купол. Будівля, як окреслив Роман Левосюк, має форму розгорнутих плечей, які заохочують увійти в середину. Важливо також, що я досі не чув критики ні від українців, ні від місцевих поляків. Навпаки — мені часто говорять, що храм став родзинкою в архітектурі міста. Люди також часто запитують, коли святиня буде відкрита, бо хочуть побачити її всередині. Варто зауважити, що дещо подібний, але значно менший, храм той самий архітектор спроектував для парафії у Лемборку. Там будівництво святині має початися наступного року.

Що буде з теперішньою святинією в Ельблонзі?

Вона буде передана протестантській громаді. Зрештою, це колись була їхня власність. Таку ідею підтримали й римокатолицькі ієрархи, від яких ми цей храм отримали. Є також згода нашого владики, тож передача повинна відбутися до кінця року.

Через пандемію не відбулася «Бесіда східних культур», що ви організовували у Пасленку. Як сприймаєте цю вимушену паузу у нашій активності?

Коли людина за чимось тужить, то рано чи пізно до цього повернеться. Думаю, що так буде у випадку «Бесіди» та інших форм нашого громадського життя. Люди потребують спільноти, живої зустрічі і спілкування. Пандемія породила в нас страх, люди позамикалися вдома. Але все це врешті пройде, і ми почнемо жити нормальним життям, котре, як вже я говорив, для повноти потребує духовного та тілесного розвитку. ■

Григорій СПОДАРИК

Автор фото — о. Андрій Сорока

«Вагітній одкажеш, то миши всьо поїдять»

Народження дитини — це завжди одна з найважливіших подій у житті батьків, сім'ї та цілого роду. У традиційній культурі це була також важлива подія для всієї громади. Тому протягом століть народ сформував низку обрядів та цілу систему наказів і заборон, пов'язаних із вагітністю, пологами та вихованням дітей. У підляських селах частина з них побутує і досі.

У давньому сільському суспільстві завжди була великою смертністю вагітних жінок та новонароджених дітей, тому й з'явився цілий комплекс вірувань, пов'язаних із вагітністю, який мав охороняти як жінку, так і її дитину. Народ вірив, що треба дотримуватися заборон та рекомендацій, які переказувалися з діда-прадіда, а також остерігатися «злих очей» — тоді вагітність завершиться благополучними пологами і народженням здорової дитини без фізичних вад.

Перш за все, українські селяни вважали, що треба народити стільки дітей, скільки «Бог дав», тож говорити про якусь контрацепцію у сільському суспільстві не приходиться. Звичайно, жінки мали якісь свої способи, хоча відверто про це зараз не говорять. Як зауважує Ніна Григорук із Курашева, про жінку, якій удавалося захиститись від небажаної вагітності, люди в селі зневажливо казали, що «вона висцяла на кропіву». Були аборти та жакливі випадки обмеження кількості дітей, коли новонароджених просто вбивали або залишали на смерть. Мабуть, у бідному сільському суспільстві такий випадок, як описаний жінкою із Клеників, не був винятковим: «Уродила хлопчика вже п'ятого, занесла на гору і накрила добре, коб не чути било, што плаче, і пушла жито жаті. І тоє дітя вмерло».

На Підляшші ще довго після Другої світової війни розповсюдженими були

великі сім'ї — по 4-6 і навіть по 12 дітей. Вірили, що діти з таких сімей щасливіші. У Клениках та Збучі говорили:

Де дочок сієм, то доля всієм.

А де дочка одна, то тую долі нема.

Проте народ дуже різко засуджував позашлюбне народження. У метричних книгах парафії в Чижих у XVIII ст., коли народжувалася позашлюбна дитина, священник записував, що вона «nieutściwuch», тобто нечесних батьків. Треба сказати, що сільська мораль засуджувала не стільки батьків таких дітей, скільки матерів.

Саме на прикладі ставлення до вагітності дуже виразно видно, яке місце в традиційному патріархальному суспільстві займали жінки. Лише їх звинувачу-

Сім'я з Чижів, 1958 рік

Фото надано авторкою статті

вали за позашлюбних дітей, також вони були винними у бездітності — коли подружжя не мало дітей, говорили про жінку, що вона «пустая» або «пустогон».

Підляські селяни зневажливо ставилися не лише до матерів позашлюбних дітей, але й до самих дітей, яких звали «баструками». Попри це, як не дивно, існувало повір'я, що хрестити байстрюка — принесе успіх та добробут у господарстві. Так говорили, наприклад, у Щитах. А в Клениках запитували: «Чи вуон баструка охрестив, што такий щасливі?».

Сільська громада придивлялася до того, коли дитина була зачата, та інтерпретувала це по-своєму: «Як калієка уродиться, все казали, што празнічне дітя, што десь у празнік його зробілі». Суворо заборонялося зачинати дитину, перш за все, у свято Благовіщення Пресвятої Богородиці.

Про вагітну говорили найчастіше, що вона «груба ходіт». У Клениках казали, що їй «партушок (фартушок) наставівся». Вагітність була певним табу, тому і говорили про це дуже обережно та не відверто. Навіть для покоління, народженого ще в 1920-х, це була сором'язлива тема, а жінки якомога найдовше приховували те, що вони при надії.

Дуже своєрідною була система наказів і заборон, пов'язаних із вагітністю. Перш за все, вагітній забороняли брати участь у різних обрядах — випіканні короваю, одяганні молоді до вінця. Небажано й було, щоб вагітна ішла до хати, в якій є небіжчик, та, зокрема, нахилилася низько над ним.

Досі навіть міські нащадки підляських селян вважають, що вагітна не повинна бути хресною матір'ю, бо не буде щасливою ні хрещена дитина, ні малюк, що вродиться. Це переконання зараз, здавалося б, зовсім нерациональ-

не, має цілком раціональне підґрунтя. Просто колись багато жінок вмирало під час пологів, тому й взяти вагітну за хресну маму несло певний ризик.

Інші заборони з точки зору сучасної людини виглядають вже цілком фантастичними. Для прикладу, вагітна не могла:

- підслуховувати, бо дитина буде глухою,
- «круоз дирочку на ключ дівітіся, бо буде косое дітя»,
- дивитися на пожежу, бо «як пожар і залапешся за твар, то буде на тварові в дітята огонь, пляма буде, огнік казали»,
- красти, бо дитина буде красти, жінка не могла навіть «заїти до когось яблїко вирваті»,
- надливати води з відра до криниці, бо дитина буде часто блювати,
- переходити під різними шнурками,
- ходити по ланцюгах тощо.

От такі приклади вдалося записати в пані Віри Федорук із Клеників.

Цікаво, що попри таке ставлення до вагітної, їй не забороняли тяжко працювати впродовж усієї вагітності аж до пологів. Як зауважувала померла нещодавно Лідія Хворось із Збуча: «Ішли в поле і картохлі копали, і жалі. Одна, казали, у полі жала і як її взяло, то за мидльом уроділа дітя — як жала».

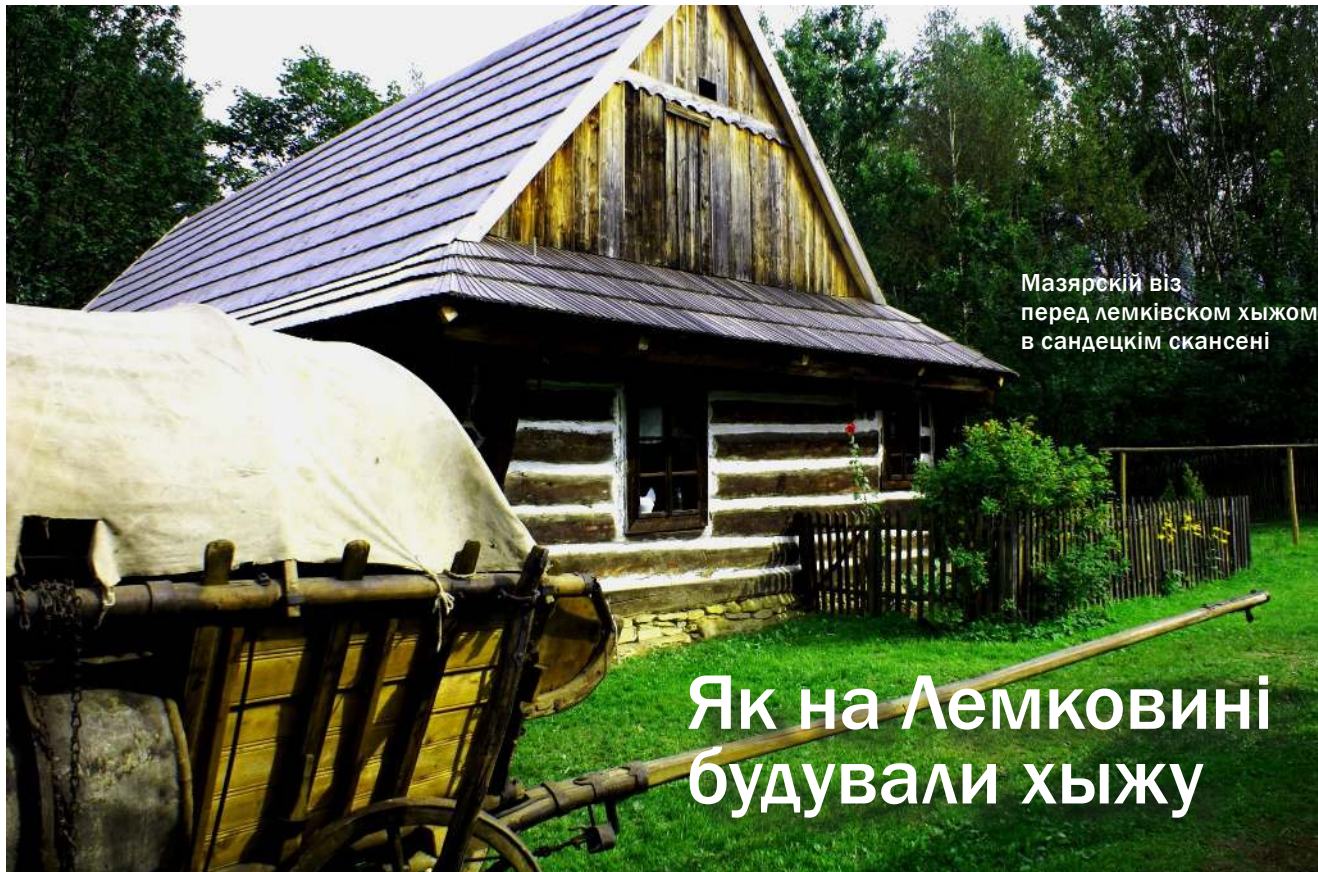
На території Підляшшя вірили, що не можна відмовитися, коли вагітна заїде щось позичити — «бо як одкажеш, то миши всьо поїдять».

Досі жителі регіону пробують здогадатися по обличчю жінки, хто в неї буде — хлопчик чи дівчинка: «Як на твар гожа, то буде хлопець, а як дівчинка, то бридкі твар, з плямами». А відомо, як буває із таким народним ворожінням — раз збудеться, а раз ні. ■

Людмила ЛАБОВИЧ

Лемківська Сторінка

Мазарекі віз перед лемківськом хыжом в сандецкім скансені

Як на Лемковині будували хыжу

Продовження з 41 числа «НС»

Давно тому, коли Лемко задумав будувати нову хыжу, то не робив так як днешні мешканці Лемковини.

Дырва сушено на «грядці». На ній кладено тіж різны домашні предмети, в більшости лахы для осушыння. Грядка, то два розперты од стіны до стіны дручкы — під повалом, при вході до хыжы. Середином повалы, підтримувал ей головний трагар, на котрім вирізано рік будовы хыжы, трираменний хрест, часто тіж знак сонця.

Другом важном річом в хыжы-ізбі был стіл з лавками. Кладено їх під вигляды і стіны. Мож было на них спати. До спання служыл тіж шлюбанок (шлюфанок), якій полнил функцию лавкы за дня, а розсуваной постелі на ніч. Зимовом годином, коли спотыкано ся в вечірковий час, парібци мали на чым збыткувати. Стіл роблено з грубого, ясенювого дерева. Мал низкы ноги і розсуваній блят (стольниці). Кресел не ужывано. Их функцию полнили стільці. В Бортнім і околицях, де квітло каменярство, часто блят стола роблено з каменя — была то піскова плита грубости ок. 10 см.

Під стіном, напротив стола стояла шырока, хоц коротка постіль. Мала высокы ноги, жебы не тягло вільготи. В «конику» — при заголовку, старшы газдыні переходували підручний напитек — найчастійше был то ефір званий «кропка». Під повалом, на сильных мотузках завішано деревяну колыску. При пецу, гарді малюваний, часто оздоблений різбліньом, стоял «подышор» — такій гнесьній креденс-мисник, де кладено кухенны начиня. Незвычайным мебльом, котрий притігал увагу, была «лада» — скриня, в якій невістка вносила до газдівкы віно. В скрині находил ся святачній одяг і іншы цінны річы замиканы на ключ. Лада ясьніла і притігала зір кожного гостя кольорами квітів, орнаментом намалюваных фігур і рослин. Напротів входу, головну стіну заповнял ряд ікон. Часто были то закуплены підчас свьят і одпустів олеодрукы. Вішано тіж оздобы з паперя і соломы.

В долги зимовы вечеры, з лемківських хыж опатуленых загатами, цідило ся світло камфінових ламп. Місяц округлий, як «золотий оріх», заповідал морозну і долгу ніч.

Што было при хыжы і в поли

До забудувань лемківської газдівкы, входили і іншы приміщення і будівлі, які находили ся в обрубі загорода. Каждый, нелихий газда мал сыпанец. Бесідували тіж «шпіхлір», під котрым містила ся колибково склепена певниця з піскового каменя. Саме звания сыпанец утврджат нас, же треба до него штоси сыпати,

примірно зерно. Побудуваній як хыжа, «на зруб», велькости ріжной, залежно од заможности газды, крытий дво, а і штыроспадовым, гонтовым дахом. Заможны газдове, в тім свьязшеникы, будували обшырны сыпанці і крыли їх бляхом. Там, поза складом на зерно і компері, містило ся виділене приміщення на вудженину, сало і зобраны сушены овочы, грибы, мед, волну і зьвірячы скоры. Памятам такій сыпанец в мого діда Василя, в Чырній к. Крениці, і спомин бабы Теклі, коли то злодій в першу ніч по свиньобитю, вкрал вшытко.

Так, як хыжу, сыпанці будувано в відповідніх місцях. Конечно мусіл быти схыл, найкраще при річці. Проблему не было, бо села тягли ся вздовж річок. Така льокалізация мала підставове значыня для властивой функции сыпанця, а особливо для певниці, званої тіж «склепом» — може од склепіня, або місця магазинування. Сыпанец все стоял парунадцет, часто парудесят метрів од хыжы. В припадку пожару хыжы, оген го недосігал, а згромаджены запасы компери, капусты, зерна і пожывы ся врятували. Особливим был сыпанец, званий «сло-

▲ Ізба: стіл і постіль, на стіні олеодрукы ікон

вацкій», якій выступувал в рейоні Мушины, Дубного і Лелюхова. Штыроспадовий дах, в разі пожару можна было «зрвати» гаками, а стіны і повала окладены были непальном глином. Певниця была загублена в беріжку, безпечна і холодна. Холод утримувал ся з приводу блискости воды, камінной окладины внутря. Певниця в склепіню посідала спеціальний «льох» до всыпу комперів, затыканий на зиму соломом, становил вентиляцію, яка дозволяла на утримувания цілорічні сталої температуры. В такій певниці не скоро квасьніло ся молоко, масло тримло ся свьіжо, капуста в бочці пахла, а компері не зростали аж до наступного літа. То был правдивий, як на тамты часы, холодильник.

Треба признати, же сыпанці то правдивы «чачка» лемківської архітектуры. Одверя здоблены різбліньом, куты краты і завьсы, замкы — то майстерне лемківське ремесло. Гнеска тых «чачок» праві неє. Враз зо зміна-

ми в господаруваню одходят в непамят. Жаль, же то іншы, а не Лемкы, купуют в Бескидах стары хыжы, сыпанці і заміняют їх на дачы і літні домы в горах.

Высокы лемківскы стріхы не выстарчали юж на громаджныя запасів сіна і соломы на зиму. В часах Австро-Угорщины был великій збыт на мясо, скоры, молоко (выробы з них). Наступувала інтенсифікация господаркы. Лемкы зачали (головно західня Лемковина) будувати осібны стодолы зо стайнями і боіском. Для повекшыня кубатуры зачато ставляти оборогы (pol. brogi) стоділкы, де громаджено сіно гіршой якості. Тримали там тіж дрібну худобу — ялівкы, телята, уці. Богаты газдове будували обшырны оборогы на підмурівках з каменя конструкции стовпово-рамовой, обитой дощками, з дахом штыроспадовым, крытым соломом. Найстаршом формом оборога был штыроспадовий дах, спертый на стовпах-друках, підношений в залежности од кількості згромадженной пашы. Хоронил ей перед дошом і сьнігом. Хоц безпосередньо не повязаны з забудовом на загороді, ставляно тіж тзв. стаянкы на громадских пасвисках, над селом, в горах. Там од весны до осени спільно випасано худобу. Были то просты хыжкы, будуваны з дерева на зруб, або ридше з каменя (Бортне, Бодакы), крыты соломом, часом драмицями, а трафляло ся, же чатином. Ночували там пастухы, які пыльнували свої статкы. Хоронили ся перед непогодом і небезпеком зо стороны дикой зьвірины (вовкы, медведі). Доіли коровы, а молоко зносили штоденно до села. Треба знати, же худоба до осени оставала высоко в горах, бо поля презначано на зерна, сіна, компері. Де пасли ся уці, видно было «колибы» — невеликы хыжкы з дошок. В них югасы пыльнували своей отары. Таку колибу, в залежности од потреби, мож было перетягнути на інше місце. Озброєна была в плозы. Колибы служили тіж газдам до пыльнування врожаів (компери, зерна) перед диком зьвірином. Было, же до таких колиб, приходили ночом... не лем газдове. Але то осібна істория.

До малой архітектуры належали тіж пасікы, студні, огороджыня. Найстарша форма улия то колода — добаний, а радше натуральний пняк-дудла. Поміщано в ній рій. Накрывано го дашком, отверано через верх або дверцями з боку. Часто приоздабляно го різбліньом, малюнками (прим. медведика, пчолы, квітів). Служыл роками. Історикы потверджают, же Лемкы на шыроку скалю «пасічыли» юж в XV столітю.

Студні (крениці) копано на газдівстві од давен-давна. Неправдом ест, же Лемкы користали лем з річок, потоків і неглубоких джерел. Таку воду выкорыстувано головні до поіня худобы. Студню копано од 3 до 6 метрів. Окладано ей містерно гладкым каменьом, котрий забезпечал пред осипуванюм землі. Надземну част студні завершано штырокутныма деревяныма балями на зруб. Коли над креницьом был журавель, накрывано цембрування плоском вкрывом. Коли ставлено коловорот, завершано двоспадовым дахом. Найпростішом формом набєраня воды была «клюдка». На кінці мала штучний, часто натуральний «гак» з одросту дерева, на якім вішано відро. Давне відро то «канов» з деревяных клепок. Роблено тіж цембровину з дудлы-пняка.

Огороджыня — то найпростіша форма будівлі. Городжено окресаныма остырвами — тоньком смєречыном, ридше соснином, яку притверджано до стовпів высокості до 1,3 метра, поєдинчо, подвійно, а часом потрійно, што мало забезпечати перед худобом, як і диком зьвірином. Коли цвякы были в ціні, остырви притверджано посеред два стовпы (коликы), обвязуючи ложином. Драницями городжено придомовы загорідкы. Часто тіж огороджыня плетено з ложиновых чи лісковых прутів. Хоронило то перед курами, гусми і іншыма домашніма птицями. Огороджыня было потрібне не як декорация, а мало мати практичны функции. В селі виріжником серед огороджынь было лем церковне і цмїтарне. Будувано го з піскового каменя, доступного на Лемковині. Лупаний камін кладено на жолтій глині. Лучыла она камінны плиты і творила грубий, часто метровий мур. Завершано го гонтовым, шыпаным з ялиці дашком.

Найдосконалішом будівльом были лемківскы церкви, але то осібна істория. Гнеска, коли мандруєме горбатым Бескидом, находиме в здичавілых загородах, залишены очоямы давных крениц, повалены хресты. Пециска з выкраденых хыж значат місьця, де жили люде. Великій пец, як одкрыты груди, давал тепло. Горіл в нім вічний оген ватры. ■

Володислав ГРАБАН
Фото автора статті

Історія

Антін Горбачевський – у центрі першого ряду,
із світлим капелюхом на колінах

«Захищав – без меча. Знання і слово були його зброєю»

Український галицький громадський і політичний діяч, адвокат Антін Горбачевський перебуває у тіні слави свого старшого брата Івана, відомого вченого-біохіміка. Ім'я Івана Горбачевського носить Тернопільський національний медичний університет, а пам'ятник йому можна побачити у самому центрі міста біля будівлі університету. Під протекторатом медуніверситету у рідному селі Зарубинцях існує також музей Івана Горбачевського. А от про Антіна ми і досі не маємо ґрунтовного біографічного дослідження. Його діяльність у музейній експозиції у Зарубинцях майже ніяк не відображена, хоча в ідеалі це мав би бути музей родини Горбачевських. Але ж Антін теж був непересічною особистістю. За вагомістю свого доробку він не другий, а рівний своєму славетному братові. Його життєвий шлях та діяльність не менш плідні та яскраві, а заслуги перед Україною, можливо, навіть вагоміші. Іван Горбачевський реалізувався як вчений та громадський діяч переважно в еміграції, у Варшаві, Відні та Празі, а життєві стежки Антіна проходили здебільшого рідним краєм. У місті Чорткові Тернопільської області, де тривалий час мешкав Антін, одна з вулиць носить його ім'я. Однак, у його будинку нема музею, хоча він зберігся до наших часів.

Про Антіна Горбачевського «Нашому слову» розповідає дослідник, краєзнавець, публіцист та громадський діяч **Олександр Степаненко** (на фото).

Як відбувалося становлення Антіна Горбачевського?

Він народився у 1856 році, закінчив народну школу в Збаражі, класичну гімназію в Тернополі (1874) та правничий факультет Львівського університету. Ще у гімназійні роки Антін Горбачевський долучився до громадської діяльності — входив до учнівської організації «Громада», що мала на меті заохочувати молодь до вивчення української історії та культури. У 1889 році з ініціативи адвокатів Костя Левицького, Антіна Горбачевського та Євгена Олесницького почало виходити перше в історії українське професійне правниче видання «Часопис правнича» («ЧАСОПИСЬ ПРАВНИЧА. Місячник для теорії і практики»). З 1894 року «Часопис правнича» стає друкованим органом Правничої комісії Наукового товариства імені Шевченка у Львові. Горбачевський був незмінним членом редколегії цього видання.

Що відомо про життя Антіна Горбачевського у Чорткові?

Молодий доктор права Горбачевський відкрив адвокатську канцелярію у Чорткові ще у 1893 році. Відтоді його професійні та громадські справи значною мірою були пов'язані з цим містом.

З перших років свого перебування там Антін Горбачевський виступив розбудовником громадського життя. Авторитетний правник, людина пасіонарної вдачі, широкого кола зацікавлень та високої культури, блискучий оратор, котрий володів кількома іноземними мовами — він користувався заслуженою повагою та авторитетом, причому не лише у середовищі однодумців та земляків.

Як свідчили у власних спогадах його сучасники, зокрема доктор Степан Баран, у роки перед I Світовою війною практично усі українські громадські, культурницькі та політичні організації міста зароджувалися у його адвокатській канцелярії по вулиці Міцкевича, у «віллі Горбачевського».

Він став засновником та першим головою культурно-просвітницького товариства «Українська бесіда», кредитної спілки «Надія», Українського педагогічного товариства. Переважно з його ініціативи та його стараннями було засновано у 1911 році у Чорткові українську приватну гімназію. Одночасно він був одним з фундаторів та меценатів польської гімназії імені Юліуша Словацького. Вочевидь, він вважав, що чим більше освіченою буде молодь, як польська, так і українська, тим більш спроможною вона виявиться до порозуміння.

Мешканці Чорткова запам'ятали адвоката Горбачевського як патріота та активного захисника людських прав в органах правосуддя. Горбачевський був одним з найдосвідченіших та найавторитетніших спеціалістів.

Будучи успішним правозахисником, Горбачевський пішов у політику. Чому?

Ще у 80-ті роки XIX ст. він став активним діячем «народовського» напрямку в українському політичному русі Галичини. Поштовхом до початку активної політичної діяльності «народовців» стали вибори 1879 року до Галицького сейму, на яких вони намагалися скласти конкуренцію москвофільській «Руській Раді».

Антін Горбачевський був одним із членів-засновників громадсько-політичної організації «Народна рада». Однією з перших українських парламентських партій стала Українська національно-демократична партія (УНДП, або «партія народовців»). Про активну участь Антіна Горбачевського у її становленні свідчить те, що його було обрано до її керівних структур — членом народного комітету у Львові та головою Повітового народного комітету у Чорткові. Антін Горбачевський залишався членом керівництва УНДП упродовж усього періоду її існування.

На виборах послів до австрійського парламенту 1907 року громадськість чортківського округу висунула Антіна Горбачевського кандидатом. Але на пропозицію львівського народного комітету УНДП він добровільно поступився місцем у виборчому списку професорові Львівського університету Олександрові Колесі — адже той у парламенті мав зосередитися на справі створення українського університету у Львові. Більше того, Антін Горбачевський настільки активно провів виборчу кампанію колеги у окрузі Чортків-Теребовля, що перемога професора Колесі стала однією з найпереконливіших у цілій Галичині. На виборах до Галицького сейму 1913 року було обрано вже й самого Антіна Горбачевського.

Неважко помітити, що тодішні галицькі політичні та інтелектуальні еліти мали міцні точки взаємного доотику і впливу. Фактично їхнє формування відбувалося у колі одних і тих самих людей. Як результат їхні «три П» — порядність, патріотизм та професіоналізм — помножені на згуртованість не в останню чергу забезпечили їм вже наприкінці XIX ст. визнання та успіх як серед виборців, так і серед імперської верхівки.

Як ми знаємо, міжвоєнна Польша не була настільки толерантною до громадсько-політичних прав українців, як «бабця Австрія». І це підштовхувало до радикалізму обидві сторони. Якою була політична позиція Горбачевського у цей період?

Так, і все ж багатопартійна парламентська демократія існувала у той час. Люди могли вільно голосувати на виборах. Була можливість створювати політичні партії, зокрема національним меншинам. Суд забезпечував змагальність сторін. Держава забезпечувала право приватної власності. Це все було немислимим у Радянській Україні. Відтак, як би критично ми не ставилися до польської держави 1920-30-х років, її

не можна порівнювати з більшовицькою тиранією за Збручем.

У міжвоєнній Польщі Горбачевський виступив одним із лідерів парламентської партії Українське народно-демократичне об'єднання (УНДО). У липні 1925 року він став одним із засновників УНДО і до вересня 1939 року був незмінним членом його Народно-го (Центрального) комітету.

УНДО на виборах 1928 року отримала 26 мандатів послів і 9 — сенаторів Парламенту Речі Посполитої, на виборах 1935 та 1938 років — 23 мандати.

Хочу звернути увагу, що політичною метою УНДО була побудова у правовий спосіб незалежної і демократичної української держави та боротьба за дотримання конституційних громадянських прав українців у Польщі. УНДО підтримувала перемовини з польськими політичними партіями, що увінчалися підписанням в 1935 році Угоди польсько-української (так звана «Політика нормалізації у Галичині»). Лідер УНДО Михайло Галушинський обирався віце-маршалком Сенату II каденції (1928-30), Василь Мудрий — віце-маршалком Сейму IV та V каденції (1935-39).

Антін Горбачевський у 1920-30-х роках минулого століття тричі був обраний від УНДО сенатором Речі Посполитої, відкривав сесію Сенату 1935 року як маршалок-сенйор. Тривалий час виконував функції Голови Українського парламентського клубу.

Як склалася його доля після вересня 1939 року?

Зрозуміло, з приходом радянської влади фах правника в європейському його розумінні тут став непотрібним. Аргументам права належало зникнути, цінувалися аргументи сили.

18 вересня доктора Горбачевського разом із його донькою Лідією і зятем Іваном-Романом Носиком викликають на допит, а в січні 1940 року енкаведисти серед ночі влаштовують обшук і погром в його будинку. 83-річний адвокат від хвилювання падає і отримує перелом руки — вранці його відвозять до лікарні. Горбачевський розуміє, що слідом за обшуком прийде арешт, ув'язнення або вивезення до Сибіру.

На той час вже був арештований його молодший колега Володимир Електорович і засуджений за членство в УНДО до 5 років таборів суворого режиму «Каргопольлаг». Тому Горбачевські наважуються тікати просто з лікарні та виїхати з Чорткова.

Впродовж двох місяців Антін Горбачевський з родиною переховувався у львівських знайомих, постійно отримуючи звістки, що його розшукує НКВС (Народний комісаріат внутрішніх справ, рос. — Народный комиссариат внутренних дел, НКВД). У березні через німецьку комісію родині вдається виїхати за лінію нового кордону між Рейхом та СРСР — до Генерального губернаторства. 1940 і 1941 роки він проводить у Кракові, зустрічається востаннє із братом Іваном, диктує доньці Лідії свої спомини, які, на жаль, загубилися у воєнні роки.

Останні роки життя (1942-44) Антін Горбачевський провів в окупованому німцями Чорткові. На деякий час він відновив тут роботу адвокатської канцелярії, продовжував диктувати спомини. Тут отримав звістку з Праги про смерть брата Івана. У дні наближення фронту був змушений знову покинути місто та рідний край. Канцелярія Горбачевського у Чорткові закривається назавжди.

Помер Антін Якович Горбачевський 25 квітня 1944 року у лікарні міста Сянок, застудившись у дорозі. Похований на цвинтарі у Сяноку. У післявоєнні роки на кошти польської держави було поновлено пам'ятну стелу над його прахом. Надпис на ній українською звертається до перехожого з проханням про молитву.

Ви писали про Антіна Горбачевського, що «він переконував виключно аргументами права. Захищав — без меча. Знання і слово були його зброєю»...

XX століття з його двома світовими війнами і кількома не світовими — коли обожнювалося сліпа сила як засіб розв'язання протиріч, не раз переколювалися кордони, зазнавали терору, насильницьких депортацій та етнічних чисток мільйони людей — постійно випробовувало на міцність його переконання та громадянську позицію. Та, здається, на своєму довгому життєвому шляху Антін Горбачевський жодного разу не зрадив своїй місії інтелегента, просвітителя та захисника права. Тому такі люди, як він, повинні бути відомими, слугувати взірцем громадянських та професійних чеснот. Маю надію, що його життя і діяльність ще чекають на свого біографа, а у «віллі Горбачевського» колись буде облаштований його дім-музей. ■

Наталія ПАСІЧНИК
Фото надано авторкою

КУЛЬТУРА

Співати українською в Польщі: історія музиканта з Миколаївщини

Ігор Поперечний – усміхнений молодий хлопець, який рік тому приїхав до Польщі в пошуках кращого життя. Працює на заводі, вихідні присвячує музиці. Час від часу співає українські пісні у познанських пабах. Грає на гітарі, акордеоні і синтезаторі. Мріє навчитися грати на саксофоні, здобути професійну музичну освіту та організувати в Познані великий концерт української пісні. Як розпочав займатися музикою, як поляки реагують на українські пісні, яким є ставлення до музикантів у Польщі та для чого варто навіть на чужій землі співати рідною мовою – про все це читайте у розмові з Ігорем.

Інструмент, з якого все почалося

Музикою я почав займатися випадково. Мій тато – фермер, він усе життя пропрацював із засобами захисту рослин. І одного дня, коли їздив, шукав собі нових клієнтів та пропонував товар, він зустрів компанію людей, які сиділи і відпочивали після жнив. Іншими словами, випивали після важкого робочого дня. І в одного з них в руках був акордеон. Старий німецький, марки Weltmeister. Ця марка дуже хороша, але той акордеон був настільки старий, що на клавішах вже були вм'ятини від пальців. І позаяк хлопцям не вистачало трохи на випивку, то вони запропонували татові купити цей інструмент.

Так батько привіз додому акордеон. Мені було на той момент п'ять років. Я взяв його до рук, мені сподобалося. Але, ще будучи малим, не мав сили його розтягувати, тому батько клав його на бік як фортепіано, і я на ньому грав.

Першу пісню зіграв за п'ятнадцять хвилин

Так і прийшла тяга до цього інструменту. Я намагався брати його до рук, щось награвати. Батько на це звернув увагу, поспілкувався зі знайомим музикантом. Той приїхав, послухав. Сказав, що треба займатися зі мною, що у мене хороший слух.

Тож батьки купили мені скромний синтезатор – на той момент дорогий мені не був потрібен. Я почав грати. Походивши місяць до вчителя, почав слухати пісні і сам підбирати на слух, як їх зіграти. Перша пісня, як зараз пам'ятаю, була з репертуару Любові Успенської «Карусель». Десь за п'ятнадцять хвилин я

зміг її зіграти. Через три місяці у мене в репертуарі було близько чотирьохсот пісень.

Коли був у восьмому класі, батько зібрав мені невеличкий комплект апаратури, з яким я в родичів, близьких чи друзів міг зіграти музичний вечір. На той час комп'ютерів і тому подібного ще було. Моя апаратура займала багато місця, мала велику вагу і нею було незручно користуватися. Я, ще «зелений» хлопчик, мусив грати 8-10 годин повністю сам, вживу. І все для того, щоб люди відпочивали та раділи. Але це мені подобалося, тому музика залишилася зі мною назавжди.

Весь дохід – в музичне обладнання

До університету я вирішив вступати на спеціальність «Екологія». Після закінчення навчання працював за професією, поєднуючи це з виступами на днях народження, весіллях, проводах до армії.

Рік тому я приїхав до Польщі з надією знайти кращу роботу. І я хочу не просто працювати, а залишитися тут. Звичайно, за цей рік було багато як хорошого, так і не дуже. Чим тільки тут не займався...

Зараз працюю на фабриці з виробництва суші. Працюю з рання і допізна, увесь тиждень у мене зайнятий. Маю один вільний день – п'ятницю. І цей день присвячую музиці. Ось куди я ви-

Ігор приїхав у Польщу лише рік тому

трачаю свій вільний час – не на дівчат і не на алкоголь, а на музику.

Пропрацювавши пів року, весь дохід я вклав у музичне обладнання. Воно зараз просто приносить мені задоволення. На ньому граю, співаю і можу людям порадувати, подарувати добрий настрій.

Різниця цінностей

Думаю, для музиканта в Польщі перспективи більші, ніж в Україні. Тут люди по-іншому це все сприймають. Можливо, зараз такий час, що в Україні у людей трохи інші цінності, більш ма-

теріальні. Здається, раніше музикантів набагато більше цінували. Тих справжніх, які співають з душою і дуже серйозно до цього підходять. Які прагнуть того, аби мати від цього задоволення і дарувати задоволення усім слухачам.

Приїхавши до Польщі, я побачив зовсім іншу картину, ніж вдома. Поляки, які навіть не дуже розуміють нашу мову, позитивно реагують на те, як я співаю. Одного разу на мій виступ випадково потрапила компанія поляків, вони зайшли у заклад просто посидіти. Але після того, як почули, що я співаю українською, не вийшли, а дослухали мою музичну програму до кінця. Їм дуже сподобалося, вони підійшли після виступу і сказали мені багато приємних речей щодо мого співу. Таке дійсно стимулює і дає азарт ще більше розвиватися у цій сфері.

Українська пісня – найрідніша

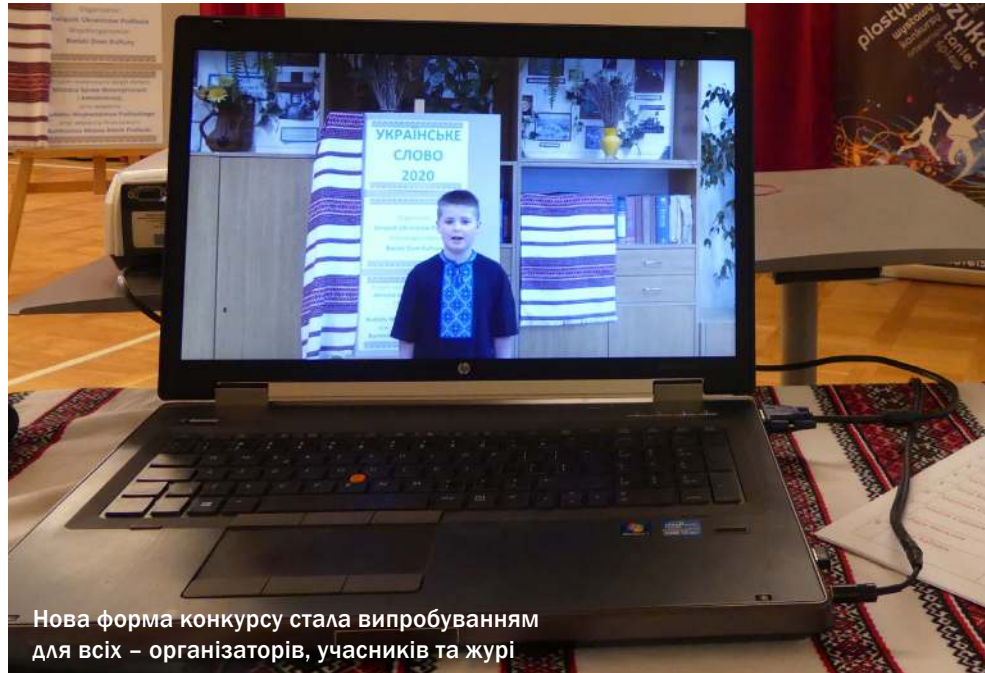
Мушу спілкуватися тут польською, тому що я в Польщі, також маю декілька пісень польською у репертуарі. Але в основному співаю українською мовою і не зустрічав жодного негативного ставлення до цього в Польщі. Українська мова – мелодійна, вона є однією з найспівучіших мов. В кожній мові – англійській, італійській, французькій – є дуже гарні музичні композиції. Але, слухаючи українську пісню, в якій би ти не був країні, ти відчуваєш щось невимовно прекрасне. Українська пісня – вона є для мене найкращою, найріднішою.

Якщо я тут хочу розвиватися в плані музики (а я хочу), то, звісно, мені доведеться співати і польською мовою. Тому зараз роблю акцент на її вивчення. Але припиняти співати своєю рідною мовою теж не хочу. Нещодавно я був на виступі однієї дівчинки, теж українки. Вона вже шість років у Польщі і, зрозуміло, за цей час навчилася гарно розмовляти польською. Так от я не почув від неї жодної пісні українською. А мені, як і більшості українців, було би приємно таку пісню послухати. Тим більше, і в поляків реакція на українські пісні дуже позитивна. ■

Аліна КУВАЛДІНА
Фото авторки статті

«Українське слово» онлайн

7 жовтня в Більському будинку культури в Більську-Підляському відбувся Воєводський декламаторський конкурс «Українське слово». Це захід із багатолітньою традицією, який спрямований передусім до дітей, що навчаються української мови як рідної у Підляському воєводстві. У зв'язку з епідемічною ситуацією, вперше конкурсні змагання пройшли онлайн та не навесні, як завжди, а восени.

Нова форма конкурсу стала випробуванням для всіх – організаторів, учасників та журі

За звання найкращих читців змагалося 94 дошкільнят та учнів початкових шкіл із п'яти навчальних закладів у Більську-Підляському, Білостоці і Черемсі. Вірші вони представляли під час уроків української мови. Згодом записи, зроблені вчителями, оцінювало журі, яке вибрало найліпших декламаторів у чотирьох категоріях: садочок, I-III класи, IV-VI класи та VII-VIII класи початкової школи.

Чи не найкраще читали дошкільнята. Звертали на себе увагу талановиті декламатори з Комплексу шкіл ім. Адама Міцкевича в Більську-Підляському, де української мови в окремих українських класах вчиться найбільша кількість дітей і молоді на Підляшші.

Оскільки учасниками були передусім діти, тож переважали дитячі вірші. Серед них траплялися зрідка підляські дитячі твори, читані місцевими говірками. Старші вибирали класику – поезію Тараса Шевченка, Лесі Українки та інших.

Хоча «Українське слово» відбувається вже багато років, видно, що вчителі намагаються не пропонувати дітям ті самі твори, а вишукують щось нове. Хоча, звичайно, були такі постійні «хіти», як «Їжак і лис» Михайла Стель-

маха – представляючи саме цей вірш, не один уже читець завоював перше місце в конкурсі.

Хоча учні не брали безпосередньої участі у конкурсі, помітними були емоції та стрес. Виявилося, що декламувати вірш на камеру викликає таке ж саме хвилювання, як і представляти його на сцені перед широкою публікою. Виходить, що змагання – це змагання, незалежно від форми, в якій воно проходить.

Журі не шкодувало нагород та понад половина учасників стала лауреатами I-III місць та отримала відзначення. Це має заохотити дітей із пунктів навчання української мови на Підляшші вивчати українську поезію та працювати над українською вимовою: передусім правильно наголошувати слова і вимовляти звук «л».

Воєводський декламаторський конкурс «Українське слово» організував Союз українців Підляшшя в рамках проекту «Зустрічі з підляським фольклором, українською традицією і поезією», зокрема дякуючи дотації міністра внутрішніх справ і адміністрації Польщі. ■

Людмила ЛАБОВИЧ
Фото авторки статті

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

Призабутий спадок

Культурно-історичний сайт «Спадщина предків» (spadok.org.ua), надрукував історичне краєзнавче дослідження «Що ми знаємо про Підляшшя?» відомого українського діяча з Любліна Івана Ігнатюка (1928-2013). Читаючи цей матеріал, одразу звертаєш увагу на розділ, присвячений українському народному одягу на Південному Підляшші. Іван Ігнатюк як дослідник цікавився народним одягом і присвятив цьому багато уваги. Це закономірно, адже він походить з надбужанського Підляшшя і в дитинстві бачив одяг своєї малої батьківщини кожного дня.

Іван Ігнатюк народився 20 жовтня 1928 року в селі Данці Володавського повіту, що на Південному Підляшші. У 1947 році закінчив загальноосвітню гімназію у Володаві. В 1953 році переїхав з сім'єю до Любліна і почав жити тут постійно. У 1964 році закінчив економічний технікум в Любліні. У 1956 році став одним з організаторів Українського суспільно-культурного товариства на Люблінщині. В 1956-57 роках виконував функцію заступника голови Воєводського правління УСКТ в Любліні. У 1956-58 роках був співорганізатором українського ансамблю пісні й танцю в Любліні. З 1970 року почав записувати на Підляшші українські пісні, фольклор і звичаї. У 1969-70 працював секретарем гуртка УСКТ, а в 1970-75 роках був його головою. У 1973 році став членом Польського народознавчого товариства. Був організаційним керівником і співав у співочій групі «Троянда». У 1983 році став співзасновником літературного об'єднання «Підляшшя» та редактором літературного альманаху «Наш голос». Це видання редагував спільно з поетом Іваном Киризюком. Помер 29 серпня 2013 року в Любліні.

Іван Ігнатюк залишається в історії УСКТ як збирач українського фольклору Південного Підляшшя. Він зібрав понад 1200 народних пісень, сотні казок, загадок, прислів'їв та приказок. Створив архів етнографічних матеріалів, зокрема родинних і календарних звичаїв та обрядів. Краєзнавча творчість Івана Ігнатюка друкувалася в тижденику «Наше слово», альманаху «Наш голос», в «Українських календарях», часописі «Над Бугом і Нарвою» та «Podlaskim Kwartalniku Kulturalnym». На правах рукопису вийшли збірки його віршів «Кукання зозул» (1985) і «Проминання» (1986). Брав активну участь у підготовці монографії «Холмщина і Підляшшя» співавтора Валентини Борисенко, Галини Вишневської та Юрія Гаврилюка (Київ: Родовід, 1997).

Збираючи український фольклор, Іван Ігнатюк звернув увагу на етнографічні особливості на Підляшші — регіоні, де українські поселення висунуті далеко на захід та межують з польським етносом.

Краєзнавець зауважив, що на Південному Підляшші використовували притаманні українському етнічному побуту речі, як-от: соха, борона з дерев'яними зубцями, насаджена на поперечниках з галуззя дерева, голоблі (оглоблі) з дугою для запрягання коней до воза, кулькове ярмо для запрягання волів (корів), ціпи, безпосередньо в'язані, хати, побудовані з дерева на зруб і вугол, кросна (ткацькі верстати) простої конструкції, лопаткова прядка (в говірці: коврїток або ковроток), циліндрична ступа, біле покриття голів у жінок (хустка або плат полотно, завійка, тобто намитка), постолі з лика (личаки), вузькі штани (в говірці: нагавиці), льняна сорочка навипуск у мужчин, довга свитка, звана сукманом, проста геометрична орнамента з перевагою червоного і чорного або червоного і синього кольорів та писанки, прикрашені геометричними узорами, не такі яскраві, як в інших регіонах України.

Іван Ігнатюк зазначив, що багато етнографічних речей Південного Підляшшя наближали цю територію до Полісся і Волині, що зрозуміло — в надбужанський смузі жив праслов'янський етнос, який називали бужанами. Тому тут зберігся дуже багатий і самобутній фольклор українського населення. Як написав краєзнавець: «Побут охоплював матеріальну народну творчість, народну культуру (звичаї, обряди, вірування, народну медицину) і духовну народну творчість». Під поняттям народної духовної культури Іван Ігнатюк розумів «усну народну творчість або поетичну народну творчість, до якої входять народні пісні, казки, прислів'я, загадки, легенди та оповідання, народна музика та народні вистави (п'єси), народні танки (танці)». До цієї групи він зарахував також види народного

▲ Дівчата з Володавщини

мистецтва, як-от: «малярство, різьбярство, ткацтво, плетіння, народну вишивку, прикладне мистецтво, оздоблення народних уборів, виробів, а також інші художні витвори людської праці».

Що стосується матеріальної культури українського населення Підляшшя, то найбільш характерним етнографічним явищем Іван Ігнатюк назвав таке: «Тут виступали характерні хати з причілками і з нішами та з дво- або з тризрубними дахами, покриті соломою, побудовані з дерева на зруб і вугол. В хатах причілки, віконниці і ганки, оздоблені різьбою в дереві». Краєзнавець вважав, що «тут виступали клуні (стодоли), хліви і обори з дахом чотирирубим, покриті соломою, побудовані з дерева (дїлів) тобто з брусів) на зруб і вугол. Характерні для Підляшшя були вітряки «козляки», що оберталися цілісно на одному стовпі. На окрему увагу заслуговували також дерев'яні українські церкви тридільні з дзвіницями, побудовані з модринового дерева. Своєрідний був також інтер'єр підляської хати, а також домашнє обладнання. На увагу заслуговували великі «хлібні» печі, на яких колись у морози могла спати ціла родина, також коло печі при-

▲ Перебор. Декорація рукава жіночої сорочки

пички, звані «запиками», що використовувалися для спання, кухонні печі з великим бовдуром, званим тут «бандуром» або «бундиром» і з «фаерками» та печі для ogrівання хат: груби або «грубки». Дуже цікаві також домашні меблі підляської хати, які виробляли самі селяни з дерева, лози і соломи, як столи на «крижах», лави, полиці на посуд, відра, помийниці: «рішки», ночви, бодні, мальовані скрині і ковані сундуки, в яких переховували одяг, характерні «стужки» різних розмірів, плетені з соломи і лози для збирання ягід і зберігання збіжжя й каші, чи гороху, «коробки» для сіяння збіжжя, кошики, кошелі, васаги (коробки), звані «кельнями». Для населення, що проживало по-

над Бугом та над іншими річками й озерами, характерне було рибальство із знаряддями власної роботи: вершки, клонні, неводи, жаки, ості».

Але, за словами Івана Ігнатюка, найбільш відомим залишався народний одяг як характерна етнографічна риса українського населення Південного Підляшшя. Краєзнавець поділяв народний одяг Південного Підляшшя за «Атласом народних уборів. Підляський народний одяг» Януша Свежого (1959) на три види: володавський (з села Кривоверба) (з підгрупою «хмацького одягу»), центрально-підляський (села навколо міста Білої) і надбужанський (з села Довгоброди). Всі ці види характерні тим, що всі його елементи пошиті з білого льняного полотна і оздоблені червоно-чорним (синім) ткацьким гаптом — перебором. Він нагадує народні убори Полісся і північної Волині. Натомість володавський різновид підляського народного вбрання краєзнавець назвав «хмацьким». Носила його етнографічна група, звана хмаками (в тій зоні українці займалися рільництвом). На думку Івана Ігнатюка, цей одяг не можна зараховувати до володавського. Бо його не носило ані українське населення, яке проживало в долині річки Буг, ані етнографічна група, яка проживала в селах Голя, Кривоверба, Горостита, Вирики.

На жаль, виділення Іваном Ігнатюком «українського хмацького одягу» не зафіксували польські дослідники. Можливо, тому що краєзнавець подавав свої спостереження в ксероксних виданнях українською мовою.

Іван Ігнатюк писав, що всі три види народного українського одягу на Підляшші «характеризуються білою лляною сорочкою, оздобленою червоно-чорними (синіми) переборами, спідницею в кольорові широкі і вузькі смуги, з перевагою червоного кольору, пошитою з домотканого льняного полотна, званою «хвартухом» та вовняною спідницею, званою «рандаком» в широкі і вузькі паски на переміну, а також запаскою («хвартушком») з домотканого полотна з вовни в поперечні і поздовжні смуги. Це були широкі і вузькі смуги напереміну, з перевагою червоного або зеленого кольорів. Виступали тут також спідниці з вовни, ткані на льняній основі, які називали «пигулями» або «бурками». В надбужанському різновиді дівчата у свята накладали на голову «чілко», оздоблене різнокольоровими стрічками, званими «китайками», а пізніше носили куплені узорчасті хустки «шаланівки». Жінки у свята носили на голові «кимбалки», а на них чепці, звані «каптурами». В буденні дні жінки і дівчата ходили в хустках. Надбужанський різновид підляського народного убору нагадує волинське народне вбрання».

А ось характеристика центрально-підляського одягу — «подібний до надбужанського, але є менш декоративний. Сорочки мають тут смугасті перебори, а кольори спідниць і запасок є темніші, ніж над Бугом». Іван Ігнатюк пише: «В усіх цих трьох різновидах жінки носили корсетки (в говірці «горсети»), які були в різний спосіб оздоблювані кольоровими нитками і цекінами. Взимку носили кабати і коричневі свитки (в говірці «сукмани») та кожухи різноманітно оздоблювані кольоровими нитками».

Краєзнавець констатує: «Цікаво, що в селі Докудово біля Білої Підляської жінки носили український народний одяг, який поєднував елементи хмацького і надбужанського народного вбрання. Якщо йдеться про народний чоловічий одяг, то він був майже на всьому Підляшші однаковий. Чоловіки влітку ходили в білих, вузьких штанах (в говірці: «нагавицях»), у льняній білій сорочці навипуск (святотчна сорочка була прикрашена переборами), підперезані червоною крайкою, на ногах мали постолі з лика, на голові солом'яний капелюх (бриль). Натомість взимку накладали чорні домоткані вовняні вузькі штани («нагавиці»). Одягали коричневу свитку, тобто «сукман» або кожух, взувалися в чоботи, а на голову накладали шапку з баранячої шкіри».

Публікація Івана Ігнатюка знайомить українських читачів з назагал невідомим феноменом — народним українським одягом на Південному Підляшші. Хоча він і невивчений, про нього намагалися писати етнографи та антропологи культури, спираючись на статті українською мовою, які впродовж тривалого часу писав для видань УСКТ Іван Ігнатюк. Свої статті він поміщав найчастіше в «Нашому слові» та «Українських календарях». ■

Тадей КАРАБОВИЧ
Фото з сайту spadok.org.ua

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ! Повіdomляємо, що з 1 січня 2021 року ціна одного примірника газети буде становити 4.30 злотих. Зміна ціни відбувається у зв'язку зі збільшенням витрат на видавничий процес і висилку газети. Нагадуємо також, що до 5 грудня 2020 року ви можете зробити передплату газети на 2021 рік в кіосках RUCH.

Об'єднання українців у Польщі

Шановні Читачі!
Надсилаючи оголошення, просимо подавати своє ім'я, прізвище, повну адресу, телефон та дату бажаного друку оголошення. Оголошення без таких даних не будуть прийматися до друку.
Редакція «Наше слово»

XXIX Фестиваль української культури на Підляшші
«Підляська осінь»
22-25 жовтня

Програма:

22 жовтня (четвер):
17.00 — концерт, Нарва, Гмінна публічна бібліотека,
18.00 — зустріч з українським кіно, Більськ-Підляський, Більський будинок культури.

23 жовтня (п'ятниця):
18.00 — концерт, Білосток, Підляська опера і філармонія, вул. Подлесьна 2,
20.30 — «Українська вечірка», Білосток, ресторан «Цехова», вул. Варшавська 6.

24 жовтня (субота):
16.00 — 25-річчя українського ансамблю пісні і танцю «Ранок», Більськ-Підляський, Більський будинок культури,
17.00 — концерт, Сім'ятичі, Гмінний осередок культури (синагога).

25 жовтня (неділя):
14.00 — концерт, ярмарок, Більськ-Підляський, Більський будинок культури,
18.00 — концерт, ярмарок, Гайнівка, Гайнівський будинок культури.

Греко-католицька спільнота в Ельблонзі будує нову святиню.
З цією метою проводимо різні заходи, щоб зібрати кошти.

Від імені спільноти греко-католицької парафії Народження Св. Івана Хрестителя в Ельблонзі парох о. митрат Андрій Сорока просить про вплати:
Parafia Grekokatolicka w Elblągu, ul. Poznańska 2a
Bank PeKaO S.A. I oddział w Elblągu
nr konta: 87 1240 1226 1111 0000 1404 5318

XVIII Загальнопольський конкурс малюнків «Рідні землі дідусів моїми очима»

Роботи можна виконувати у різних техніках (найкращий формат — А3). Просимо не класти на малюнки пластилін та гострі елементи, які можуть знищити дитячі роботи під час транспортування. Братимуться до уваги тільки індивідуальні праці.

На звороті просимо вказати:

- ім'я і прізвище
- клас і школу, вік автора
- адресу і номер телефону.

Професійне журі оцінюватиме виконавців у категоріях:

- 1) діти дошкільного віку (до 6 років);
- 2) школярі 7-9 років (початкова школа);
- 3) школярі 10-12 років;
- 4) школярі 13-15 років.

Найкращі роботи будуть нагороджені та експоновані під час XLV Фестивалю українських дитячих ансамблів — Кошалін-2020.

Ми не повертаємо малюнки!

Роботи просимо надсилати до 30 жовтня 2020 на адресу:
Związek Ukraińców w Polsce,
Zarząd Oddziału w Koszalinie,
ul. J. Piłsudskiego 6/1, 75-500 Koszalin.
тел.: 94 /342-64-70, 884-994-009
zup_koszalin@wp.pl

Управа відділу ОУП у Кошаліні

XLV Фестиваль українських дитячих ансамблів — КОШАЛІН-2020
відбудеться
14-15 листопада 2020 року

Заявки на участь просимо надсилати до 30 жовтня на адресу:
Związek Ukraińców w Polsce
Zarząd Oddziału w Koszalinie
ul. J. Piłsudskiego 6/1, 75-500 Koszalin
тел.: 94 /342-64-70, 884-994-009
zup_koszalin@wp.pl

У заяві слід вказати:

- ▶ назву ансамблю
- ▶ місцевість
- ▶ ім'я та прізвище керівника, а також його електронну адресу і телефон
- ▶ тему, заголовок, час тривання програми (виступ у суботу — не довше 15 хв, у неділю — 10 хв)
- ▶ кількість виконавців та опікунів (1 на 15 дітей)
- ▶ кількість мікрофонів тощо.

Управа відділу ОУП у Кошаліні

Фонд Український Народний Дім у Перемишлі
Fundacja Dom Ukraini w Przemyślu
ul. Kościuszki 5,
37-700 Przemyśl

PLN: 88 1600 1462 1838 9708 6000 0001

Наше Слово

Adres: Redakcja "Nasze Slovo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa,
tel.: prenumerata i reklama — tel./fax 22 677-88-10,
redaktor naczelny — 22 677-88-11, sekretarz redakcji — 22 677-84-46,
redakcja — 22 677-84-45.

E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl

Internet: www.nasze-slowo.pl

Kolegium Redakcyjne: Khrystyna Zanyk, Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuchenko, Anastazja Krawczuk, Daryna Popil.

Zespół redakcyjny: redaktor naczelny — Khrystyna Zanyk, zastępca redaktora naczelnego — Paweł Łoza, sekretarz — Tetiana Daniuchenko, redaktorzy — Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemyśl), redaktor stylistyczny — Olga Rusina, redaktor techniczny — Olga Michaluk, prenumerata, reklama — Lesia Korostatewycz.

Współpracownicy: Stefan Migus (Olsztyn), Janusz Bakunowicz (Bielsk Podlaski), Anastazja Krawczuk (Warszawa), Anastasija Kanarska (Lwów), Piotr Andrusieczko (Poznań, Kijów), Olesia Gieral (Lublin), Bogdan Tchórz (Górowo Iławskie), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Oksana Kulczewycz (Legnica), Igor Isajew (Warszawa), Jerzy Gawryluk (Bielsk Podlaski), Mikołaj Pipka (Przemyśl), Olena Humeniuk (Kijów), Kateryna Semchuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Oleksandra Iwaniuk (Warszawa).

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77, 677-88-05 (sekretariat), 22 677-88-06 (sekretarz Zarządu Głównego), fax: 22 679-96-95,
E-mail: zupw@post.pl, sekretariat@ukraina.com.pl,
Internet: http://www.oup.ukraina.com.pl

Fotoskład: Redakcja „Nasze Slovo”
Druk: Drukarnia „Efekt”. Nakład 2700 egz.
Pismo dofinansowano ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Związek Ukraińców w Polsce Z.G., ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat w PLN, EURO, CAD:
47 1160 2202 0000 0000 5515 6292
IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196
BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX
Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:
IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196
BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX
Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.
Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.
Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika.
Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji.
Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
„Nasze Slovo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u, w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:
Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie www.prenumerata.ruch.com.pl
Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH” pod numerami: 22 693 70 00 lub 801 800 803 — czynne w dni robocze w godzinach 7⁰⁰ — 17⁰⁰.

Відійшли...

З глибоким сумом прийняли ми вістку про відхід до вічності
† Теодозія Дуди
батька нашої подруги та громадської діячки Ольги Дуди.
Дорога Олю! Єднаємося з тобою в скорботі та висловлюємо ширі співчуття.
Вічна пам'ять Твоєму батькові!

Друзі й співпрацівники з управи
Шецінського відділу і гуртка ОУП